ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
CARL OTTO LENZ
της 4ης Οκτωβρίου 1994 *

Α — Εισαγωγή

1. Το ζήτημα που τίθεται με την παρούσα υπόθεση είναι αν οι διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων (άρθρα 30 επ. της Συνθήκης ΕΟΚ) εφαρμόζονται στο εμπόριο ηρωίνης (και άλλων ναρκωτικών).

2. Η διαμορφίνη (ηρωίνη) αποτελεί παράγωγο του οπίου που προκύπτει από τη μεταποίηση της μορφίνης. Στις περισσότερες χώρες απαγορεύεται η χρήση της, λόγω του κινδύνου καταχρήσεώς της. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ωστόσο, συνιστά τη συνηθέστερα χρησιμοποιούμενη αναλγητική ουσία στις περιπτώσεις ανιάτων και σοβαρών ασθενειών. Κατά τα στοιχεία του αιτούντος δικαστηρίου, κατά το έτος 1990, χρησιμοποιήθηκαν παγκοσμίως για ιατρικούς σκοπούς 241 χιλιόγραμμα (kg) ηρωίνης, εκ των οποίων τα 238 kg στο Ηνωμένο Βασίλειο.

3. Η διαμορφίνη περιλαμβάνεται στα ναρκωτικά, κατά την έννοια της Ενιαίας Συμβάσεως του 1961 περί ναρκωτικών, η οποία συνήφθη στη Νέα Υόρκη το 1961 (στο εξής: Σύμβαση) [1]. Η Σύμβαση αυτή καταργεί και αντικαθιστά ορισμένες συμβάσεις προϋπάρχουσες στον τομέα αυτόν (αρχής γενομένης από της διεθνούς συμβάσεως για το όπιο, του 1912).

4. Στο προοίμιο της Συμβάσεως αναγνωρίζεται «ότι η ιατρική χρήση ναρκωτικών εξακολουθεί να είναι απαραίτητη για την ανακούφιση από τους πόνους και ότι πρέπει να ληφθούν τα απαιτούμενα μέτρα για τη διασφάλιση της προμήθειας ναρκωτικών για τον σκοπό αυτό» [2]. Διαπιστώνεται, επίσης, ότι η τοξικομανία συνιστά πληγή για το άτομο και οικονομικό και κοινωνικό κίνδυνο για την ανθρωπότητα [3]. Τα μέτρα κατά της καταχρήσεως ναρκωτικών πρέπει, κατά τα συμβαλλόμενα μέρη, να είναι συντονισμένα και παγκοσμίου ισχύος, ώστε να είναι αποτελεσματικά. Για τη λήψη τέτοιων μέτρων παγκοσμίου ισχύος απαιτείται, κατά τη γνώμη τους, διεθνής συνεργασία «διαπνεόμενη από κοινές αρχές και επιδιώκουσα κοινούς στόχους» [4].

5. Ως προς τις ναρκωτικές ουσίες που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της Συμβάσεως εφαρμόζονται όλα τα μέτρα ελέγχου που προβλέπει η Σύμβαση, κατά το άρθρο 2,

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Συλλογή Συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, 520, σ. 204.
2 — Δεύτερη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου της Συμβάσεως.
3 — Τρίτη και τέταρτη αιτιολογική σκέψη.
4 — Πέμπτη και έκτη αιτιολογική σκέψη.

παράγραφος 1, αυτής. Μεταξύ των μέτρων αυτών περιλαμβάνεται, καταρχάς, η υποχρέωση που αναλαμβάνουν, κατά το άρθρο 19 της Συμβάσεως, τα συμβαλλόμενα μέρη να αποστέλλουν στον Διεθνή Οργανισμό Ελέγχου Ναρκωτικών της Βιέννης ετήσιες εκτιμήσεις «για καθεμία από τις επικράτειές τους». Στις εκτιμήσεις αυτές πρέπει, μεταξύ άλλων, να αναφέρεται η ποσότητα ναρκωτικών που εκτιμάται ότι θα χρησιμοποιηθεί το προσεχές έτος για ιατρικούς ή επιστημονικούς σκοπούς ή για την παραγωγή άλλων ναρκωτικών ουσιών ή άλλων προϊόντων. Πρέπει, επίσης, να αναφέρονται οι ποσότητες ναρκωτικών που βρίσκονται σε απόθεμα στις 31 Δεκεμβρίου του έτους στο οποίο αναφέρονται οι εκτιμήσεις.

Η διαμορφίνη αναφέρεται τόσο στο παράρτημα I όσο και στο παράρτημα IV της Συμβάσεως.

6. Το άρθρο 21, παράγραφος 1, της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Η συνολική ποσότητα της κάθε ναρκωτικής ουσίας που παρασκευάζεται και εισάγεται σε μια οποιαδήποτε από τις χώρες ή επικράτειες κατά τη διάρκεια συγκεκριμένου έτους δεν πρέπει να υπερβαίνει το σύνολο των ακολούθων ποσοτήτων:

α) της ποσότητας που καταναλώθηκε, εντός των ορίων της αντίστοιχης πρόβλεψης, για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς·

β) της ποσότητας που χρησιμοποιήθηκε, εντός των ορίων της αντίστοιχης πρόβλεψης, για την παρασκευή άλλων ναρκωτικών ουσιών, ιδιοσκευασμάτων του παραρτήματος ΙΙΙ και ουσιών που δεν εμπίπτουν στην παρούσα Σύμβαση·

γ) της ποσότητας που εξήχθη·

δ) της ποσότητας που αποθεματοποιήθηκε, προκειμένου το απόθεμα να ανέλθει στα όρια της αντίστοιχης πρόβλεψης· και

ε) της ποσότητας που αγοράστηκε, εντός των ορίων της αντίστοιχης πρόβλεψης, για τις ειδικές ανάγκες.»

7. Τα άρθρα 29 έως 31 της Συμβάσεως επιβάλλουν στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση να εξαρτούν την παρασκευή, εμπορία και διανομή, καθώς και την εισαγωγή και την εξαγωγή ναρκωτικών ουσιών προς «οποιοδήποτε κράτος ή επικράτεια» από την ύπαρξη σχετικής αδείας.

8. Στο σημείο αυτό πρέπει να υπομνησθεί η διάταξη του άρθρου 43, παράγραφος 2. Κατά τη διάταξη αυτή δύο ή περισσότερα των συμβαλλομένων μερών μπορούν να αναφέρουν στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ότι κατόπιν «της συστάσεως τελωνειακής ενώσεως μεταξύ τους, τα εν λόγω συμβαλλόμενα μέρη συνιστούν

ενιαίο έδαφος κατά την έννοια των άρθρων 19, 20, 21 και 31».

9. Το άρθρο 2, παράγραφος 5, της Συμβάσεως προβλέπει, όσον αφορά τις ναρκωτικές ουσίες που απαριθμούνται στο παράρτημα IV — και οι οποίες είναι ιδιαιτέρως επικίνδυνες — τα ακόλουθα συμπληρωματικά μέτρα:

«α) τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να λάβουν όλα τα ειδικά μέτρα ελέγχου που κρίνουν αναγκαία λόγω του ιδιαίτερα επικίνδυνου χαρακτήρα των εν λόγω ουσιών· και

β) τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται, αν, κατά τη γνώμη τους, από την επικρατούσα στη χώρα τους κατάσταση προκύπτει ότι το μέτρο αυτό είναι το καταλληλότερο για την προστασία της δημόσιας υγείας, να απαγορεύσουν την παραγωγή, την παρασκευή, την εξαγωγή και την εισαγωγή, το εμπόριο, την κατοχή ή τη χρήση αυτών των ναρκωτικών ουσιών, εξαιρουμένων των ποσοτήτων που απαιτούνται αποκλειστικώς για την ιατρική και επιστημονική έρευνα, περιλαμβανομένων των κλινικών δοκιμών των εν λόγω ναρκωτικών, οι οποίες πρέπει να γίνονται υπό την άμεση εποπτεία και έλεγχο του αντιστοίχου συμβαλλομένου μέρους ή να υπόκεινται στην εποπτεία και τον έλεγχό του.»

10. Μεταξύ των συμβαλλομένων μερών της εν λόγω Συμβάσεως, ο αριθμός των οποίων υπερβαίνει τα 130, περιλαμβάνονται και όλα τα κράτη μέλη της Κοινότητας. Το Ηνωμένο Βασίλειο επικύρωσε τη Σύμβαση αυτή στις 2 Σεπτεμβρίου 1964 (δηλαδή πριν από την προσχώρησή του στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες).

11. Στο Ηνωμένο Βασίλειο αρμόδιος για την τήρηση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση είναι κυρίως ο Secretary of State for the Home Department (στο εξής: Secretary of State) — δηλαδή ο Υπουργός Εσωτερικών. Κατά τις διατάξεις του Misuse of Drugs Act του 1971 (νόμου περί καταχρήσεως ναρκωτικών του 1971), απαγορεύεται η εισαγωγή διαμορφίνης, εκτός αν την εγκρίνει ο Secretary of State.

12. Μέχρι τον Αύγουστο του 1992 το Ηνωμένο Βασίλειο δεν επέτρεπε την εισαγωγή όσων ναρκωτικών ουσιών παρασκευάζονταν και στο έδαφός του, όπου μπορούσε κανείς να τις προμηθευτεί εύκολα. Προς δικαιολόγηση αυτής της από μακρού ακολουθούμενης πολιτικής το Ηνωμένο Βασίλειο προέβαλε υποχρεώσεις προκύπτουσες από τη Σύμβαση και — ειδικότερα όσον αφορά τη διαμορφίνη — από την ανάγκη αποτροπής οποιουδήποτε κινδύνου εκτροπής προς το παράνομο εμπόριο και διασφαλίσεως των προμηθειών. Ανάλογη πολιτική ακολουθούσαν και εξακολουθούν να ακολουθούν αρκετά άλλα κράτη μέλη.

13. Μέχρι το 1992 τις ανάγκες του Ηνωμένου Βασιλείου για διαμορφίνη εκάλυπτε

αποκλειστικώς η εταιρία Evans Medical Limited (στο εξής: Evans). Η εταιρία Evans εξακολουθεί να είναι και σήμερα ο μεγαλύτερος παραγωγός τελικού προϊόντος στη βρετανική, αλλά και στην παγκόσμια, αγορά.

Η εταιρία Macfarlan Smith Limited (στο εξής: MSL) είναι σήμερα η μόνη στην οποία επιτρέπεται η παραγωγή στο Ηνωμένο Βασίλειο ακατέργαστης διαμορφίνης σε σκόνη, που είναι η μορφή που έχει το τελικό προϊόν. Επειδή το προϊόν αυτό χρησιμοποιείται σε λίγα μόνο άλλα κράτη, η εταιρία αυτή αποτελεί επίσης τον σημαντικότερο παρασκευαστή παγκοσμίως. Η Evans είναι ο κυριότερος πελάτης της MSL για το συγκεκριμένο αυτό προϊόν.

14. Με δύο επιστολές της 17ης Αυγούστου 1992 ο Secretary of State πληροφόρησε τους δικηγόρους της MSL και της Evans ότι κατόπιν μελέτης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν συνέτρεχε κανένας βάσιμος λόγος απορρίψεως αιτήσεως εισαγωγής παρτίδας διαμορφίνης από τις Κάτω Χώρες, την οποία υπέβαλε η Generics (UK) Limited (στο εξής: Generics). Η εταιρία Generics ειδικεύεται στην παρασκευή και εμπορία προϊόντων βάσεως και έχει θυγατρικές εταιρίες σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες (μεταξύ των οποίων και οι Κάτω Χώρες).

Ο Secretary of State ανέφερε στις επιστολές του αυτές ότι έλαβε υπόψη του τόσο την ανάγκη διασφαλίσεως της ομαλής προμήθειας όσο και την ανάγκη αποφυγής οποιουδήποτε κινδύνου εκτροπής προς το παράνομο εμπόριο. Υπογράμμισε ότι εξέτασε την αίτηση της Generics υπό το πρίσμα της εθνικής νομοθεσίας, της κοινοτικής νομοθεσίας και του διεθνούς δικαίου. Στις επιστολές του αυτές ο Secretary of State υπογράμμισε, μεταξύ άλλων, ότι

«Κατά την άποψή μου δεν υφίσταται ασυμβίβαστο μεταξύ της Συμβάσεως (...) και των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης της Ρώμης. Το άρθρο 2, παράγραφος 5, της Συμβάσεως του 1961 επιτρέπει χωρίς να επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη τον περιορισμό των εισαγωγών. Βάσει του άρθρου αυτού παρέχεται η εξουσία στα μέρη να απαγορεύουν τις εισαγωγές όταν θεωρούν ότι, βάσει των συνθηκών που επικρατούν στις χώρες τους, τούτο αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο προστασίας της δημόσιας υγείας. Το άρθρο 36 (της Συνθήκης) ορίζει ότι οι απαγορεύσεις ή οι περιορισμοί των εισαγωγών μπορεί να δικαιολογούνται για λόγους προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων (...)

Κατά συνέπεια, εξετάστηκε με προσοχή και το ζήτημα της ασφαλούς μεταφοράς (...)

Όσον αφορά το ζήτημα της ασφάλειας προμηθειών σχετικών ουσιών, οι αρμόδιοι υπουργοί ενδιαφέρονται προφανώς να διασφαλιστεί ότι θα είναι εύκολη και στο μέλλον η προμήθεια διαμορφίνης για ιατρικούς σκοπούς. Ωστόσο, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο καλύτερος τρόπος διασφαλίσεως των προμηθειών είναι το σύστημα των δημοσίων διαγωνισμών (...) Οι συνάδελφοι του Υπουργείου Υγείας ανέφεραν ότι ο αρμόδιος για τις αγορές φορέας μελετούσε τη δυνατότητα καθιερώσεως ενός νέου συστήματος δημοσίων διαγωνισμών

για τη διαμορφίνη από τις αρχές του 1993» [5].

15. Οι εταιρίες Evans και MSL προσέφυγαν ενώπιον του High Court, Queen's Bench Division (Ηνωμένο Βασίλειο). Αμφισβήτησαν τόσο τη νομιμότητα της χορηγήσεως αδείας εισαγωγής στην Generics όσο και τη γενική απόφαση που προέκυπτε από την επιμέρους αυτή απόφαση, της ριζικής δηλαδή τροποποιήσεως της μέχρι τότε ακολουθούμενης πολιτικής ως προς τις εισαγωγές ναρκωτικών. Οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι πεπλανημένως ο Secretary of State στήριξε την απόφασή του στην άποψη ότι η μέχρι τότε πολιτική αντέκειτο στο κοινοτικό δίκαιο, ειδικότερα δε ότι η απαγόρευση εισαγωγής ήταν παράνομη κατά το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ και δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί με βάση το άρθρο 36. Υπογράμμισαν ότι, δυνάμει του άρθρου 234 της Συνθήκης, το άρθρο 30 δεν εφαρμόζεται επί της εμπορίας ναρκωτικών ουσιών, κατά την έννοια της Συμβάσεως. Ακόμα και στην περίπτωση που ο Secretary of State ορθώς έκρινε ότι τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης έχουν εφαρμογή στην παρούσα περίπτωση, δεν μπορούσε, κατά την άποψη των προσφευγουσών, να λάβει τις βαλλόμενες αποφάσεις χωρίς να έχει προηγουμένως εξετάσει αν το προτεινόμενο σύστημα διαγωνισμών είναι εφαρμόσιμο και σύμφωνο με τη Σύμβαση καθώς και αν, και σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, πώς το σύστημα αυτό θα διασφάλιζε την ομαλή συνέχιση της προμήθειας διαμορφίνης για τις ανάγκες των υγειονομικών αρχών.

5 — Τα αποσπάσματα αυτά προέρχονται από την επιστολή του Secretary of State στους δικηγόρους της Evans. Από την επιστολή που εστάλη στους δικηγόρους της MSL προκύπτουν ορισμένες μικρές τροποποιήσεις σε σχέση με τα παρατιθέμενα αποσπάσματα (οι οποίες, ωστόσο, δεν έχουν ουσιαστική σημασία).

16. Το High Court ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα άρθρα 30, 36 και 234 της Συνθήκης ΕΟΚ την έννοια ότι μπορεί ένα κράτος μέλος να αρνείται τη χορήγηση της προβλεπόμενης από τη νομοθεσία του αδείας εισαγωγής από άλλο κράτος μέλος ναρκωτικών ουσιών καταγομένων από το κράτος αυτό ή ευρισκομένων σε ελεύθερη κυκλοφορία σ' αυτό, με την αιτιολογία ότι

α) οι διατάξεις των άρθρων 30 έως 36 δεν έχουν εφαρμογή στο εμπόριο ναρκωτικών ουσιών κατά την έννοια της Ενιαίας Συμβάσεως περί ναρκωτικών, η οποία συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 30 Μαρτίου 1961, ή/και ότι

β) η συμμόρφωση προς τη Σύμβαση θα οδηγούσε στην πράξη σε αυθαίρετη κατανομή των ποσοστώσεων μεταξύ των εισαγωγέων και των εντοπίων παρασκευαστών ή/και ότι το θεσπιζόμενο από τη Σύμβαση σύστημα ελέγχων θα καθίστατο λιγότερο αποτελεσματικό ή/και ότι

γ) (δεδομένου ότι η Κοινότητα δεν έχει θεσπίσει οδηγία ή άλλη ρύθμιση περί εμπορίου ναρκωτικών ουσιών, ώστε να μπορεί να θεωρείται ως "ενιαία

εδαφική επικράτεια" κατά την έννοια του άρθρου 43 της Ενιαίας Συμβάσεως, και δεδομένου ότι πολλά κράτη μέλη που παρασκευάζουν ναρκωτικές ουσίες απαγορεύουν την εισαγωγή τους) η εισαγωγή ναρκωτικών από άλλο κράτος μέλος θα έθετε σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα του μοναδικού παρασκευαστή τέτοιων ουσιών που κατέχει σχετική άδεια στο κράτος μέλος και ότι θα διακυβευόταν έτσι η ασφάλεια του εφοδιασμού με τις ουσίες αυτές προς κάλυψη βασικών ιατρικών αναγκών στο εν λόγω κράτος μέλος;

2) Έχει η οδηγία 77/62/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976 (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 24), όπως έχει τροποποιηθεί, την έννοια ότι μια δημόσια αρχή, η οποία είναι αρμόδια για την αγορά βασικών αναλγητικών ουσιών για ιατρική χρήση, μπορεί να λαμβάνει υπόψη την ανάγκη διασφαλίσεως της ομαλής και ανελλιπούς προμηθείας των ουσιών αυτών στο πλαίσιο της συνάψεως συμβάσεων για την προμήθειά τους;»

τικά». Επισημαίνει ότι το αιτούν δικαστήριο με τα 1 α έως 1 γ ερωτήματά του ζητεί να διευκρινιστεί αν ένα κράτος μέλος μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση αδείας εισαγωγής ναρκωτικών ουσιών από άλλα κράτη μέλη — γενικώς ή υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Ωστόσο, στην εκκρεμούσα ενώπιον του High Court υπόθεση δεν πρόκειται για *άρνηση*, αλλά για *χορήγηση* σχετικής αδείας. Η Επιτροπή θεωρεί σαφές ότι οι περιορισμοί του ενδοκοινοτικού εμπορίου ναρκωτικών δικαιολογούνται βάσει του άρθρου 36 και ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, θα μπορούσε επίσης να δικαιολογηθεί η άρνηση χορηγήσεως αδείας εισαγωγής ή εξαγωγής. Λόγω της μεγάλης ποικιλίας των πιθανών περιπτώσεων και της σημασίας των διακυβευομένων συμφερόντων δεν θα ήταν επιθυμητό να αποφανθεί το Δικαστήριο επί των ζητημάτων αυτών στην παρούσα υπόθεση. Κατά την Επιτροπή, το προδικαστικό ερώτημα 2 είναι ακόμα πιο υποθετικό, καθόσον αναφέρεται στην αγορά διαμορφίνης από τον αρμόδιο φορέα, ενώ στην παρούσα υπόθεση πρόκειται για απόφαση του Secretary of State να επιτρέψει την εισαγωγή αυτής της ναρκωτικής ουσίας. Ούτε σ' αυτό το ερώτημα χρειάζεται να δώσει απάντηση το Δικαστήριο.

Β — Η γνώμη μου επί της υποθέσεως

Επί του παραδεκτού του προδικαστικού ερωτήματος

17. Κατά την Επιτροπή παρέλκει να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα του High Court, καθόσον τα ερωτήματα αυτά είναι «υποθε-

Η επιχείρηση Generics υποστηρίζει, επίσης, ότι τα προδικαστικά ερωτήματα 1 β, 1 γ και 2 — όχι όμως και το προδικαστικό ερώτημα 1 α — είναι υποθετικά, καθόσον αναφέρονται σε περιστατικά που δεν έχουν ακόμα αποδειχθεί. Ωστόσο, ο εκπρόσωπός της, κατά την προφορική διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, υπογράμμισε ότι το Δικαστήριο, παρ' όλα αυτά, πρέπει να δώσει απάντηση στα προδικαστικά αυτά ερωτήματα.

18. Η προδικαστική διαδικασία του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ αποτελεί, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, μηχανισμό συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων. Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμά το λυσιτελές μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως. Συνεπώς, εφόσον το εθνικό δικαστήριο αποφασίσει να υποβάλει ερωτήματα στο Δικαστήριο και εφόσον τα ερωτήματα αυτά αφορούν ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να δώσει απάντηση. Ωστόσο, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή στις παρατηρήσεις της, δεν εμπίπτει στην αποστολή του Δικαστηρίου «να γνωμοδοτεί επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων» [6].

19. Το ερώτημα 1 α του εθνικού δικαστηρίου αναφέρεται στο ζήτημα αν τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης ΕΟΚ εφαρμόζονται στο εμπόριο ναρκωτικών. Όπως υπογράμμισε η MSL στις παρατηρήσεις της και όπως συνάγεται από τη διάταξη παραπομπής του High Court, οι εταιρίες MSL και Evans υποστηρίζουν στο πλαίσιο της κύριας δίκης ότι κατά την αγγλική νομοθεσία μπορούσαν να απαιτήσουν να λάβει ο Secretary of State την απόφασή του επί της αιτήσεως της Generics στηριζόμενος επί μιας ορθής νομικής και πραγματικής βάσεως. Ο Secretary of State κατά την έκδοση της αποφάσεώς του έλαβε ως δεδομένο ότι στην παρούσα υπόθεση εφαρμόζονται τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης ΕΟΚ. Αν η υπόθεση αυτή δεν αληθεύει, τότε η απόφασή του στηρίχθηκε επί ανακριβούς νομικής βάσεως και θα μπορούσε να ακυρωθεί από το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο. Συνεπώς, η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα μπορεί άμεσα να επηρεάσει την απόφαση του High Court. Συνεπώς, δεν μπορεί κατά τη γνώμη μου να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για ερώτημα υποθετικό.

20. Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι και η ίδια η Επιτροπή προτείνει στο Δικαστήριο απαντήσεις στα υποβληθέντα από το High Court ερωτήματα, μολονότι υποστηρίζει ότι τα ερωτήματα αυτά είναι υποθετικά και ότι, συνεπώς, δεν χρήζουν απαντήσεων. Κατά τα προτεινόμενα από την Επιτροπή, το Δικαστήριο πρέπει να δώσει στα ερωτήματα αυτά την απάντηση ότι ούτε τα άρθρα 30 έως 36, ούτε το άρθρο 234 της Συνθήκης εμποδίζουν τις εθνικές αρχές να εγκρίνουν, στο πλαίσιο συστήματος που προβλέπει τη χορήγηση αδειών, την εισαγωγή ναρκωτικών από άλλο κράτος μέλος. Ορθώς οι εκπρόσωποι της MSL επισήμαναν κατά την προφορική διαδικασία ότι έτσι ούτε απάντηση δίνεται στο προδικαστικό ερώτημα ούτε παρέχεται στο αιτούν δικαστήριο η δυνατότητα να δώσει αυτό απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα. Ο εκπρόσωπος της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου διατύπωσε επιγραμματικώς την ίδια άποψη τονίζοντας ότι με τον τρόπο αυτόν η Επιτροπή προτείνει στο Δικαστήριο να διευκολύνει το αιτούν δικαστήριο δίνοντας σε ένα ερώτημα που κανείς δεν διατύπωσε μια απάντηση που κανείς δεν θα αμφισβητούσε.

21. Βεβαίως, η Επιτροπή ορθώς υπογράμμισε ότι κατά τη νομική ανάλυση ζητημάτων του ενδοκοινοτικού εμπορίου ναρκωτικών ανακύπτουν ακανθώδη προβλήματα. Ο κοινοτικός νομοθέτης δεν έχει προφανώς ακόμα επιλύσει τα προβλήματα αυτά. Ωστόσο, οι δυσχέρειες αυτές δεν πρέπει να εμποδίσουν το Δικαστήριο να ανταποκριθεί στην υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, η οποία συνίσταται στην υποβοήθηση των εθνικών δικαστηρίων να επιλύουν τις διαφορές που άγονται υπό

6 — Απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, Meilicke (Συλλογή 1992, σ. I-4871, σκέψεις 22 έως 25).

την κρίση τους, ερμηνεύοντας τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Συνεπώς, οι δυσκολίες αυτές ουδόλως επηρεάζουν την υποχρέωση του Δικαστηρίου να απαντά στα υποβαλλόμενα ερωτήματα, *εφόσον* αυτό του είναι δυνατόν. Οι δυσκολίες αυτές δεν μπορούν, επίσης, να επηρεάσουν το παραδεκτό των υποβαλλομένων προδικαστικών ερωτημάτων.

22. Όπως υπογράμμισε το High Court στη διάταξη παραπομπής, τα ερωτήματα 1 β και 1 γ περιέχουν ισχυρισμούς της MSL και της Evans σχετικά με ορισμένα πραγματικά περιστατικά, η ακρίβεια των οποίων δεν έχει ακόμα αποδειχθεί. Ωστόσο, με τα ερωτήματα αυτά δεν ζητείται από το Δικαστήριο να αποφανθεί ως προς την ακρίβεια των προβαλλομένων πραγματικών περιστατικών. Όπως ανέφερε ο εκπρόσωπος της MSL, το High Court ζητεί μάλλον απάντηση ως προς το αν τα νομικά ζητήματα που θίγουν τα ερωτήματα αυτά είναι κρίσιμα από απόψεως κοινοτικού δικαίου. Ανάλογη άποψη διατύπωσε και ο εκπρόσωπος της Βρετανικής Κυβερνήσεως. Αν η απάντηση στα δύο ερωτήματα είναι αρνητική δεν θα ήταν πλέον αναγκαίο για το High Court να εξετάσει τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά που συνδέονται με τα ερωτήματα αυτά. Αν αντιθέτως το Δικαστήριο αποφανθεί ότι ένα κράτος μέλος μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να απαγορεύει την εισαγωγή ναρκωτικών προερχομένων από άλλα κράτη μέλη, τότε το High Court θα έπρεπε να εξετάσει αν συντρέχει τέτοια περίπτωση στην παρούσα υπόθεση.

23. Κατά την άποψή μου, δεν μπορεί καταρχήν να επικριθεί ο τρόπος που ενήργησε το High Court. Είναι σύμφωνο με την οικονομία της δίκης να αναβάλλονται οι αποδείξεις μέχρις ότου κριθεί αν οι εν λόγω αποδείξεις είναι κρίσιμες για τη συγκεκριμένη υπόθεση. Δεδομένης της σημασίας του ζητήματος αρχής που θέτει το ερώτημα 1 α, δηλαδή του ζητήματος της εφαρμογής των άρθρων 30 έως 36 στο νόμιμο εμπόριο ναρκωτικών, ως προς το οποίο το Δικαστήριο δεν έχει ακόμα αποφανθεί, η απόφαση του High Court να απευθυνθεί στο Δικαστήριο από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας είναι εντελώς δικαιολογημένη. Όπως έχει ήδη αναγνωρίσει το Δικαστήριο απόκειται αποκλειστικώς στην κρίση των εθνικών δικαστηρίων που επιλαμβάνονται μιας διαφοράς να εκτιμούν, ενόψει των ιδιομορφιών της κάθε υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως όσο και την κρισιμότητα των ερωτημάτων που υποβάλλουν στο Δικαστήριο [7]. Για τους λόγους αυτούς, θεωρώ ότι το ερώτημα 1 γ είναι παραδεκτό, έστω και αν τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται (σύμφωνα με τα οποία η παροχή αδείας εισαγωγής απειλεί τη βιωσιμότητα της εθνικής εταιρίας παρασκευής και, κατά συνέπεια, την ασφάλεια των προμηθειών) δεν έχουν ακόμα αποδειχθεί.

Το αντίθετο, κατά την άποψή μου, ισχύει για το ερώτημα 1 β, το οποίο συντίθεται από δύο σκέλη. Το ερώτημα αυτό, αφενός μεν, αναφέρεται στο αν κράτος μέλος μπορεί να απαγορεύσει την εισαγωγή ναρκωτικών ουσιών προερχομένων από άλλο κράτος μέλος εφόσον η τήρηση της Συμβάσεως θα απαιτούσε την αυθαίρετη χορήγηση ποσοστώσεων στους εγχώριους εισαγωγείς

7 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1993, C-127/92, Enderby (Συλλογή 1993, σ. I-5535, σκέψη 10).

και παρασκευαστές. Αφετέρου δε, αναφέρεται στο ζήτημα αν η απαγόρευση των εισαγωγών είναι νόμιμη όταν το προβλεπόμενο από τη Σύμβαση σύστημα ελέγχου είναι λιγότερο αποτελεσματικό. Συνεπώς, το ερώτημα 1 β θέτει το ζήτημα του συμβιβαστού, στην πράξη, της εφαρμογής των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης ΕΟΚ με τις διατάξεις της Συμβάσεως. Κατά τη γνώμη μου, το ζήτημα αυτό πρέπει να εξεταστεί μαζί με το ερώτημα 1 α, λόγω της στενής συναφείας τους. Βάσει της απαντήσεως που θα προτείνω στο δεύτερο αυτό ερώτημα, δεν θεωρώ αναγκαίο να δοθεί από το Δικαστήριο χωριστή απάντηση στο ερώτημα 1 β.

25. Εκείνο μόνο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι στα προδικαστικά ερωτήματα γίνεται γενικώς λόγος για «ναρκωτικά» (κατά την έννοια της Συμβάσεως), ενώ η παρούσα υπόθεση αφορά ένα μόνο ναρκωτικό — τη διαμορφίνη. Ωστόσο, οι απαντήσεις που θα δώσει το Δικαστήριο στα ερωτήματα του High Court δεν θα αφορούν μόνον αυτό το προϊόν, αλλά γενικώς όλα τα ναρκωτικά που υπάγονται στη Σύμβαση. Για τον λόγο αυτό, θα αναφερθώ και εγώ γενικώς στα ναρκωτικά, στη συνέχεια των προτάσεών μου, καθόσον δεν θα πρόκειται για σχολιασμό των ειδικών διατάξεων της Συμβάσεως που αφορούν τη διαμορφίνη (καθώς και άλλες ναρκωτικές ουσίες ιδιαιτέρως επικίνδυνες).

Η εφαρμογή των άρθρων 30 έως 36

24. Το ερώτημα 2 αφορά την ερμηνεία κοινοτικών διατάξεων σχετικών με τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων προμηθειών. Το ερώτημα αυτό στηρίζεται προφανώς στην υπόθεση που διατύπωσε ο Secretary of State στις επιστολές του της 17ης Αυγούστου 1992, ότι δηλαδή το ζήτημα της ασφάλειας των προμηθειών του Ηνωμένου Βασιλείου σε διαμορφίνη θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο μιας διαδικασίας δημοσίου διαγωνισμού. Ωστόσο, δεν αμφισβητείται ότι το σύστημα αυτό δημοσίων διαγωνισμών αποδείχθηκε ανεφάρμοστο στην πράξη. Συνεπώς, τίθεται το ζήτημα σε τι χρησιμεύει το ερώτημα 2. Το High Court δεν εξηγεί το θέμα αυτό στη διάταξη παραπομπής. Ούτε από τις παρατηρήσεις των διαδίκων που έλαβαν μέρος στην ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία προκύπτουν σχετικά στοιχεία. Συνεπώς, συμφωνώ με την άποψη της Επιτροπής ότι το Δικαστήριο δεν πρέπει να απαντήσει σ' *αυτό* το ερώτημα. Βεβαίως, θα εξετάσω επικουρικώς τα ζητήματα που το ερώτημα αυτό θέτει.

Γενικά

26. Θεωρώ ότι επιβάλλεται να τονιστεί, από την αρχή της αναλύσεώς μου, ότι το ζήτημα της εφαρμογής των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης ΕΟΚ αφορά μόνο το *νόμιμο* εμπόριο ναρκωτικών, δηλαδή το εμπόριο των ναρκωτικών εκείνων ουσιών που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για ιατρικούς ή επιστημονικούς σκοπούς. Δεν χωρεί αμφιβολία ότι επιβάλλεται η καταστολή του *παρανόμου* εμπορίου ναρκωτικών και των

κινδύνων που αυτό συνεπάγεται. Αυτό ισχύει τόσο για τα κράτη μέλη όσο και για την Κοινότητα [8].

27. Το Δικαστήριο δεν έχει μέχρι σήμερα αποφανθεί ως προς το ζήτημα αν τα άρθρα 30 έως 36 εφαρμόζονται στο νόμιμο εμπόριο ναρκωτικών κατά την έννοια της Συμβάσεως. Αντιθέτως, έχει επανειλημμένως εξετάσει το ζήτημα αν μπορεί να επιβληθεί δασμός [9] ή εισαγωγικό τέλος [10] σε περίπτωση παράνομης εισαγωγής, ή αν το παράνομο εμπόριο των ουσιών αυτών υπόκειτο στους κανόνες περί ΦΠΑ [11]. Η απάντηση που έδωσε το Δικαστήριο στα ερωτήματα αυτά ήταν πάντοτε αρνητική.

28. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την άποψη αυτή έχουν για την παρούσα υπόθεση οι αποφάσεις επί υποθέσεων που αφορούσαν τη νομιμότητα επιβολής τέλους επί παρανόμων εισαγωγών ναρκωτικών. Στις αποφάσεις που εκδόθηκαν το 1982 επί των υποθέσεων Wolf και Einberger το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η εισαγωγή και εμπορία των συγκεκριμένων ναρκωτικών (επρόκειτο για ηρωίνη και κοκαΐνη σε μια από τις υποθέσεις αυτές και για μορφίνη στην άλλη) απαγορεύονται σε όλα τα κράτη μέλη, «εκτός από ένα περιορισμένο και αυστηρά ελεγχόμενο εμπόριο προς τον σκοπό της επιτρεπομένης χρησιμοποιήσεως για φαρμακευτικούς και ιατρικούς σκοπούς» [12]. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η νομική αυτή κατάσταση είναι σύμφωνη προς τη Σύμβαση [13]. Κατά συνέπεια, συνεπέρανε ότι καμία τελωνειακή οφειλή δεν γεννάται κατά την εισαγωγή ναρκωτικών, «τα οποία δεν ανήκουν στο εμπορικό κύκλωμα που τελεί υπό την αυστηρή επίβλεψη των αρμοδίων αρχών με σκοπό τη χρησιμοποίηση των ναρκωτικών για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς» [14].

Από τις δύο αυτές αποφάσεις συνάγεται ότι πρέπει να καταβάλλονται δασμοί όταν τα ναρκωτικά εισάγονται *νομίμως*. Επειδή στις αποφάσεις αυτές το Δικαστήριο είχε κληθεί να ερμηνεύσει τα άρθρα 9 και 12 έως 29 της Συνθήκης ΕΟΚ και, κατά συνέπεια, τις διατάξεις του τίτλου I περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, δεν νομίζω ότι χωρεί αμφιβολία (αντιθέτως από τα όσα υποστήριξε η MSL) ότι το ίδιο ισχύει και ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 έως 36, τα οποία επίσης υπάγονται στον τίτλο I. Συνεπώς, η νόμιμη εμπορία ναρκωτικών κατά την έννοια της Συμβάσεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των προαναφερθεισών διατάξεων.

Το άρθρο 234 της Συμβάσεως

29. Απομένει, ωστόσο, να εξεταστεί ποιες είναι οι συνέπειες που προκύπτουν για την εφαρμογή των άρθρων 30 έως 36 από το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή «τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που απορ-

8 — Βλ. π.χ. το άρθρο Κ.1, σημείο 9, της Συνθήκης περί Ευρωπαϊκής Ενώσεως, το οποίο ορίζει ότι η αστυνομική συνεργασία για την πρόληψη και την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ναρκωτικών αποτελεί ζήτημα «κοινού ενδιαφέροντος».

9 — Αποφάσεις της 5ης Φεβρουαρίου 1981, 50/80, Horvath (Συλλογή 1981, σ. 385), και της 26ης Οκτωβρίου 1982, 221/81, Wolf (Συλλογή 1982, σ. 3681), και 240/81, Einberger (Συλλογή 1982, σ. 3699).

10 — Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 1984, 294/82, Einberger (Συλλογή 1984, σ. 1177).

11 — Αποφάσεις της 5ης Ιουλίου 1988, 269/86, Mol (Συλλογή 1988, σ. 3627), και 289/86, Happy Family (Συλλογή 1988, σ. 3655).

12 — Όπ.π. υποσημείωση 9, σκέψη 8 των δύο αποφάσεων.

13 — Όπ.π. υποσημείωση 9, σκέψη 9 των δύο αποφάσεων.

14 — Όπ.π. υποσημείωση 9, σκέψη 16 των δύο αποφάσεων.

ρέουν από συμβάσεις που συνήφθησαν προ της ενάρξεως της ισχύος της παρούσας Συνθήκης, μεταξύ ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών αφενός και ενός ή περισσοτέρων τρίτων χωρών αφετέρου», δεν θίγονται από την παρούσα Συνθήκη. Κατά το άρθρο 5 των Πράξεων Προσχωρήσεως της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, το άρθρο 234 της Συνθήκης ΕΟΚ εφαρμόζεται ως προς τα κράτη μέλη αυτά επί των συμφωνιών και συμβάσεων που συνήφθησαν πριν από την προσχώρηση [15]. Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ενιαία Σύμβαση του 1961 περί ναρκωτικών, την οποία επικύρωσε το 1964, αποτελεί Σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 234 [16].

30. Όπως έχει επανειλημμένως αποφανθεί το Δικαστήριο, με το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, διευκρινίζεται, σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου [17], ότι η εφαρμογή της Συνθήκης δεν επηρεάζει την υποχρέωση ενός κράτους μέλους να σέβεται τα δικαιώματα που αρύονται τρίτα κράτη από προγενέστερη σύμβαση και να τηρεί τις αντίστοιχες υποχρεώσεις του [18]. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση αυτό συνεπάγεται ότι το Ηνωμένο Βασίλειο οφείλει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Σύμβαση έναντι τρίτων και να σεβαστεί τα δικαιώματα που αρύονται οι τρίτοι από την εν λόγω Σύμβαση. Αν η εφαρμογή των άρθρων 30 έως 36 εμπόδιζε το Ηνωμένο Βασίλειο να τηρήσει τις διατάξεις της Συμβάσεως, τα άρθρα αυτά της Συνθήκης δεν θα είχαν εφαρμογή.

Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι στην περίπτωση αυτή το Ηνωμένο Βασίλειο θα έπρεπε, κατά το άρθρο 234, δεύτερο εδάφιο, να λάβει «όλα τα πρόσφορα μέσα» για να άρει το ασυμβίβαστο μεταξύ της Συμβάσεως και της Συνθήκης ΕΟΚ. Το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσε ενδεχομένως να υποχρεωθεί να καταγγείλει τη Σύμβαση αυτή. Το ζήτημα, όμως, αυτό δεν αφορά την παρούσα υπόθεση και επομένως δεν θα το εξετάσω λεπτομερέστερα.

31. Η Generics, ωστόσο, υποστηρίζει ότι το άρθρο 234 ουδόλως αφορά την παρούσα υπόθεση, καθόσον αυτή αναφέρεται μόνο στο μεταξύ κρατών μελών εμπόριο. Πρόκειται για εισαγωγή στο Ηνωμένο Βασίλειο διαμορφίνης προερχόμενης από τις Κάτω Χώρες· η εισαγωγή αυτή δεν αφορά κανένα τρίτο κράτος. Ανάλογη είναι η άποψη που υποστηρίξε η Ιρλανδική Κυβέρνηση. Ομοίως και η Γαλλική Δημοκρατία υπογράμμισε στις παρατηρήσεις της ότι το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος παρέκκλιση από τους κανόνες της Συνθήκης ΕΟΚ στις ενδοκοινοτικές σχέσεις του. Συνεπώς, η ύπαρξη της Συμβάσεως δεν επηρεάζει την εφαρμογή των άρθρων 30 έως 36.

32. Τόσο η Generics όσο και η Γαλλική Δημοκρατία επικαλούνται σχετικώς την

15 — Ανάλογη διάταξη περιέχεται στο άρθρο 5 της Πράξεως περί Προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας και στο άρθρο 5 των Πράξεων περί Προσχωρήσεως του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας.

16 — Το ίδιο ισχύει για το Βασίλειο της Δανίας, την Ελληνική Δημοκρατία, την Πορτογαλική Δημοκρατία και το Βασίλειο της Ισπανίας, που είχαν επίσης επικυρώσει τη Σύμβαση πριν από την προσχώρησή τους στις Κοινότητες.

17 — Βλ. το άρθρο 30 της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών.

18 — Αποφάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 1962, 10/61, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 657)· της 14ης Οκτωβρίου 1980, 812/79, Burgoa (Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 71, σκέψη 8).

απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Conegate [19]. Πράγματι, στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «δεν μπορεί να γίνει επίκληση, στις σχέσεις μεταξύ κρατών μελών, των συμβάσεων που έχουν συναφθεί πριν από την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης προκειμένου να δικαιολογηθούν περιορισμοί στο ενδοκοινοτικό εμπόριο» [20].

Ωστόσο, η MSL ορθώς επισημαίνει ότι η αρχή αυτή εφαρμόζεται μόνον όταν επηρεάζει δικαιώματα τρίτων κρατών. Η νομολογία του Δικαστηρίου επιβεβαιώνει την άποψη αυτή. Σε απόφαση του 1988 η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου έναντι συμβάσεως η οποία συνήφθη πριν από την έναρξη της ισχύος του θεωρείται ως εξαρτώμενη από το ότι, «όπως στην παρούσα υπόθεση, δεν θίγονται δικαιώματα τρίτων κρατών» [21]. Στην πρώτη απόφαση που είχε εκδώσει το Δικαστήριο σχετικά με το άρθρο 234 είχε αποφανθεί ότι τα τρίτα κράτη δεν μπορούν να επικρίνουν τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη ρυθμίζουν τους δασμούς, εφόσον ο τρόπος αυτός «δεν θίγει δικαιώματα τα οποία τρίτα κράτη υπέχουν από ισχύουσες συμβάσεις» [22]. Δεν πρέπει, συνεπώς, να αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι στην προαναφερθείσα απόφαση Conegate δεν διατυπώνεται μια τέτοια επιφύλαξη, γεγονός που εξηγείται από το ότι το Δικαστήριο δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία στην υπόθεση εκείνη ότι οι επίδικες συμβάσεις δεν παρείχαν σε τρίτα κράτη κανένα δικαίωμα που θα μπορούσε να θιγεί από την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στις μεταξύ κρατών μελών σχέσεις [23].

Ορθώς υπογράμμισε σχετικά η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ότι η άποψη που υποστήριξε η επιχείρηση Generics αντιβαίνει προς την αρχή που θέτει το άρθρο 41 της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών [24].

33. Συνεπώς, πρέπει πρώτα να εξεταστεί αν η Σύμβαση θεμελιώνει υποχρεώσεις των κρατών μελών έναντι τρίτων κρατών ή δικαιώματα τρίτων χωρών έναντι των κρατών μελών. Πρόκειται, δηλαδή, να εξεταστεί αν η Σύμβαση δημιουργεί απλώς μια σειρά διμερών υποχρεώσεων μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ή αν δημιουργεί πολυμερείς υποχρεώσεις μεταξύ όλων των μερών [25]. Βεβαίως, στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτού του ζητήματος πρέπει φυσικά να γίνει ερμηνεία της Συμβάσεως, πράγμα το οποίο — όπως λεπτομερώς αναλύω κατωτέρω — εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο. Ωστόσο, κατά την άποψή μου, το Δικαστήριο μπορεί χωρίς κανένα πρόβλημα να

19 — Απόφαση της 11ης Μαρτίου 1986, 121/85 (Συλλογή 1986, σ. 1007).

20 — Όπ.π. υποσημείωση 19, σκέψη 25.

21 — Απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1988, 286/86, Deserbais (Συλλογή 1988, σ. 4907, σκέψη 18).

22 — Προαναφερθείσα (υποσημείωση 18) απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σ. 23.

23 — Επρόκειτο στην υπόθεση εκείνη για τη Σύμβαση της Γενεύης του 1923 περί καταστολής της κυκλοφορίας και του εμπορίου ασέμνων δημοσιευμάτων και της Διεθνούς Ταχυδρομικής Συμβάσεως, την οποία το Δικαστήριο είχε αναλύσει στην απόφασή του της 14ης Δεκεμβρίου 1979, 34/79, Henn και Darby (Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 781). Το Δικαστήριο είχε τότε αποφανθεί ότι η εφαρμογή των άρθρων 30 επ. ήταν σύμφωνη με τη Σύμβαση (σκέψη 26).

24 — Κατά τη διάταξη αυτή, δύο ή περισσότερα μέρη συνάπτοντα πολυμερή σύμβαση μπορούν να συνάψουν συμφωνία που να προβλέπει τροποποίηση της συμβάσεως στις μεταξύ τους σχέσεις. Αυτό, όμως, προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη δεν θα θιγούν «στην άσκηση των δικαιωμάτων που αρύονται εκ της συμβάσεως».

25 — Ως προς τη διαφορά αυτή βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Warner στην προαναφερθείσα υπόθεση Henn και Darby (υποσημείωση 23).

δώσει το ίδιο απάντηση σ' *αυτό* το ερώτημα. Αφενός μεν, έχει ήδη προβεί σε μια τέτοια εξέταση σε προηγούμενες υποθέσεις [26]. Αφετέρου δε, δεν μπορεί βασίμως να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι *όλα* τα μέρη της Συμβάσεως οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλει η Σύμβαση, όπως ορθώς παρατήρησαν η Πορτογαλική Κυβέρνηση και η MSL.

Το προοίμιο της Συμβάσεως, το οποίο υπογραμμίζει την ανάγκη λήψεως μέτρων συντονισμένων και σε παγκόσμιο επίπεδο κατά της καταχρήσεως ναρκωτικών, συνιστά ήδη ένδειξη υπέρ της απόψεως ότι η ερμηνεία αυτή είναι η μόνη που είναι σύμφωνη προς τους σκοπούς της Συμβάσεως. Αρκεί να ληφθεί υπόψη ότι όλα τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να επηρεαστούν από τους κινδύνους που προκύπτουν από την παραβίαση της Συμβάσεως, προκειμένου να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι υποχρεώσεις ελέγχου της εμπορίας ναρκωτικών που προκύπτουν από τη Σύμβαση δεν αποβλέπουν απλώς στην προστασία εκείνων των συμβαλλομένων μερών που θίγονται άμεσα: Αν, για παράδειγμα, ποσότητα ναρκωτικών προερχομένη από συμβαλλόμενο κράτος προορίζεται για πελάτη σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος και διατεθεί παρανόμως στο εμπόριο επειδή τα δύο συμβαλλόμενα μέρη δεν εφάρμοσαν τα προβλεπόμενα από τη Σύμβαση μέτρα ελέγχου στις μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις, το γεγονός αυτό δεν θέτει απλώς σε κίνδυνο τον πληθυσμό των δύο αυτών κρατών, αλλά και τον πληθυσμό των άλλων συμβαλλομένων μερών. Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 43, παράγραφος 2, της Συμβάσεως προβλέπει, για τα μέλη μιας τελωνειακής ενώσεως, τη δυνατότητα περιορισμού των μειονεκτημάτων και των εμποδίων που προκύπτουν για το διεθνές εμπόριο από την εφαρμογή του προβλεπομένου από τη Σύμβαση συστήματος ελέγχου προβαίνοντας στη δήλωση που προβλέπει σχετικώς το εν λόγω άρθρο [27]. Η διάταξη αυτή θα ήταν ακατανόητη αν το ζήτημα της τηρήσεως των διατάξεων της Συμβάσεως στις σχέσεις μεταξύ δύο συμβαλλομένων μερών δεν επηρέαζε τα συμφέροντα των άλλων συμβαλλομένων μερών.

34. Ωστόσο, το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, έχει εφαρμογή μόνον εφόσον υπάρχει αντίφαση μεταξύ μιας τέτοιας συμβάσεως, συναφθείσας με τρίτα κράτη, και του κοινοτικού δικαίου. Η συγκεκριμένη σύμβαση πρέπει να επιβάλλει μια πράξη την οποία απαγορεύει το κοινοτικό δίκαιο ή να απαγορεύει μια πράξη την οποία επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υφίσταται μια τέτοια σύγκρουση, πρέπει πρώτα να εξεταστεί ποιο είναι το περιεχόμενο, αφενός μεν, της συγκεκριμένης συμβάσεως, αφετέρου δε, του κοινοτικού δικαίου.

35. Βεβαίως, το Δικαστήριο μπορεί να ερμηνεύσει τις σχετικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου και να διαπιστώσει το περιεχόμενό τους. Αντιθέτως, ανακύπτει το ερώτημα αν το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, να προβεί στην ερμηνεία μιας διεθνούς συμφωνίας, όπως αυτή για την οποία πρόκειται στην παρούσα υπόθεση.

26 — Βλ. ιδίως την υπόθεση Deserbais, όπ.π., υποσημείωση 21, και το σχετικό απόσπασμα.

27 — Ο Διεθνής Οργανισμός Ελέγχου Ναρκωτικών που εδρεύει στη Βιέννη διατύπωσε την υποχρέωση αυτή ως ακολούθως σε επιστολή που απηύθυνε στην Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου στις 11 Αυγούστου 1981 και την οποία κατέθεσε στο Δικαστήριο η MSL: «Αν, για οικονομικούς λόγους, τα κράτη επιθυμούν να περιορίσουν τα μειονεκτήματα και τα εμπόδια που προκαλεί στο διεθνές εμπόριο ένα σύστημα ελέγχου σύμφωνο προς τις συγκεκριμένες παγκόσμιες συνθήκες τις σχετικές με το διεθνές εμπόριο, μπορούν να επιδιώξουν ενοποίηση των συστημάτων τους. Οι ίδιες οι παγκόσμιες συνθήκες εφαρμόζουν τη μέθοδο αυτή, δεδομένου ότι το άρθρο 43 της Ενιαίας Συμβάσεως που συνήφθη το 1961 ρυθμίζει την περίπτωση μιας τελωνειακής ενώσεως (...)»

36. Στην απόφασή του επί της υποθέσεως Henn και Darby [28], το Δικαστήριο έδωσε ίσως σιωπηρώς καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο επίσης για προδικαστική διαδικασία κατ' εφαρμογή του άρθρου 177, η οποία αφορούσε το ζήτημα αν ένα κράτος μέλος μπορεί να απαγορεύσει την εισαγωγή εμπορευμάτων (επρόκειτο για ταινίες και έντυπα πορνογραφικού περιεχομένου) προερχομένων από άλλο κράτος μέλος, προκειμένου να τηρήσει τις υποχρεώσεις που υπείχε από διεθνή σύμβαση. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι:

«Όπως φαίνεται από την προσέγγιση των συμβατικών διατάξεων στις οποίες αναφέρθηκε το House of Lords και των προεκτεθεισών σκέψεων, η εκτέλεση των εν λόγω διεθνών συμβάσεων από το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι ικανή να δημιουργήσει σύγκρουση με τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων διατάξεις, λαμβανομένης υπόψη της εξαιρέσεως που επιτρέπει το άρθρο 36, όσον αφορά ενδεχόμενες απαγορεύσεις εισαγωγής θεσπιζόμενες για λόγους δημοσίας ηθικής.» [29]

37. Από τη γερμανική διατύπωση αυτού του χωρίου [daß (...) keine Widersprüche (...) entstehen können] συνάγεται ότι το Δικαστήριο αποφάνθηκε οριστικώς ως προς το συμβιβαστό υποχρεώσεων που προκύπτουν από τις επίδικες συμβάσεις με το κοινοτικό δίκαιο. Αν, όμως, ληφθεί υπόψη η διατύπωση του χωρίου αυτού στη γλώσσα της διαδικασίας (την αγγλική) [30], διαπιστώνεται ότι το συμπέρασμα αυτό δεν είναι τόσο βέβαιο όσο εκ πρώτης όψεως φαίνεται. Αντιθέτως, το Δικαστήριο εξέτασε προφανώς τις συγκεκριμένες συμβάσεις επί τροχάδην και διαπίστωσε ότι από την προσωρινή αυτή εξέταση δεν προκύπτουν στοιχεία για ενδεχόμενη σύγκρουση μεταξύ της συμβάσεως και των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης. Παραμένει, λοιπόν, ανοικτό το ενδεχόμενο τα εθνικά δικαστήρια, εξετάζοντας πιο επισταμένα τη σύμβαση, να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι επί ενός ή άλλου σημείου η εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τις συμβάσεις αυτές δεν συμβιβάζεται με την εφαρμογή των άρθρων 30 επ.

Θεωρώ ότι η ερμηνεία αυτή είναι απολύτως σύμφωνη με τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε το Δικαστήριο, στην απόφαση αυτή, με βάση τις σκέψεις που εξέθεσα. Πράγματι, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι διατάξεις του άρθρου 234 δεν εμποδίζουν την εκ μέρους του κράτους αυτού εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει από διεθνείς συμβάσεις «στο μέτρο που το κράτος μέλος χρησιμοποιεί τη σχετική με τη δημόσια ηθική επιφύλαξη» [31]. Ορθώς ο εκπρόσωπος της MSL προέβη κατά την προφορική διαδικασία σε σύγκριση του χωρίου αυτού της αποφάσεως με την απάντηση ενός μαντείου (a thoroughly Delphic ruling). Δεδομένου ότι το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, επιτρέπει στα κράτη μέλη να εκπληρούν τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από προγενέστερες συμβάσεις, η διατύπωση που επέλεξε το Δικαστήριο φαίνεται να στε-

28 — Όπ.π. υποσημείωση 23.

29 — Όπ.π., υποσημείωση 23, σκέψη 26.

30 — «It appears (...) that the observance (...) of those international conventions is not *likely* to result in a conflict (...)». Βλ. επίσης τη γαλλική διατύπωση κατά την οποία η επίμαχη διάταξη της διεθνούς συμβάσεως «n'est pas *susceptible* de créer un conflit (...)» (οι υπογραμμίσεις δικές μου).

31 — Όπ.π., υποσημείωση 23, σκέψη 27.

ρείται ουσίας. Η επιφανειακή αυτή αντίφαση διαλύεται όταν ληφθεί υπόψη η ερμηνεία που μόλις ανέπτυξα: Η παρατεθείσα σκέψη της αποφάσεως αυτής σημαίνει απλώς ότι δεν υφίσταται αντίφαση μεταξύ των διεθνών συμβάσεων και του διεθνούς δικαίου εφόσον οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από τις συμβάσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν σύμφωνες με τη Συνθήκη, μέσω της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 36. Στην περίπτωση που μια τέτοια ερμηνεία δεν είναι δυνατή — ας μου επιτραπεί να το υπογραμμίσω — έχει ενδεχομένως εφαρμογή το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο.

38. Σε ορισμένες πρόσφατες αποφάσεις το Δικαστήριο διευκρίνισε το ζήτημα της αρμοδιότητας ερμηνείας τέτοιων συμβάσεων. Στην υπόθεση Levy [32] και στην υπόθεση Minne [33] το ζήτημα που είχε ανακύψει ήταν αν ορισμένες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας περί νυκτερινής εργασίας των γυναικών αντέβαιναν προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όπως αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 5 της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση, και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70). Και στις δύο αυτές υποθέσεις το ζήτημα ήταν αν οι διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας μπορούν να δικαιολογηθούν με το επιχείρημα ότι θεσπίστηκαν για την εκπλήρωση υποχρεώσεων που υπέχουν τα κράτη μέλη δυνάμει συμβάσεως κατά την έννοια του άρθρου 234, πρώτο εδάφιο (συμβάσεως της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας). Το Δικαστήριο τόνισε, καταρχάς, ότι τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν οποιαδήποτε διάταξη της εθνικής νομοθεσίας αντιβαίνει προς το κοινοτικό δίκαιο, εκτός από την περίπτωση που η εφαρμογή μιας τέτοιας διατάξεως είναι αναγκαία για την εκπλήρωση, κατά το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, υποχρεώσεων που προκύπτουν από σύμβαση συναφθείσα με τρίτα κράτη πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη ΕΟΚ. Συμπληρώνοντας την απόφασή του επί της υποθέσεως Minne με τη σκέψη:

«Εντούτοις, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, αποφαινόμενο στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας, αλλά στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει, προκειμένου να κρίνει κατά πόσον οι υποχρεώσεις αυτές κωλύουν την εφαρμογή του άρθρου 5 της οδηγίας, αφενός ποιες είναι οι υποχρεώσεις που επιβάλλει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος η προηγουμένως συναφθείσα διεθνής σύμβαση και αφετέρου αν σκοπός των επίμαχων εθνικών διατάξεων είναι η εκτέλεση των υποχρεώσεων αυτών.» [34]

Ανάλογη ήταν η απάντηση του Δικαστηρίου στην απόφασή του επί της υποθέσεως Levy [35].

39. Από τις αποφάσεις αυτές προκύπτει σαφώς ότι, κατά το Δικαστήριο, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να ερμηνεύουν τις

32 — Απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-158/91 (Συλλογή 1993, σ. I-4287).

33 — Απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1994, C-13/93 (Συλλογή 1994, σ. I-371).

34 — Όπ.π., υποσημείωση 33, σκέψη 18.

35 — Όπ.π., υποσημείωση 32, σκέψη 21: «Εντούτοις, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, να εξετάσει ποιες είναι οι υποχρεώσεις που υπέχει, δυνάμει προγενέστερης διεθνούς συμβάσεως, το οικείο κράτος μέλος και να χαράξει τα όρια προκειμένου να καθορίσει κατά πόσον οι υποχρεώσεις αυτές εμποδίζουν την εφαρμογή του άρθρου 5 της οδηγίας.»

διεθνείς συμβάσεις στις οποίες αναφέρονται διαδικασίες εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, στηριζόμενες στο άρθρο 177. Η ερμηνεία είναι σύμφωνη και με τη Συνθήκη, καθόσον το άρθρο 177 παρέχει στο Δικαστήριο αρμοδιότητα να ερμηνεύει μόνο το *κοινοτικό δίκαιο*. Η διάταξη αυτή δεν παρέχει στο Δικαστήριο αρμοδιότητα να ερμηνεύει διεθνείς συμβάσεις που συνήφθησαν από τα κράτη μέλη με τρίτα κράτη πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη ή πριν από την προσχώρησή τους στην Κοινότητα.

40. Η MSL υπογράμμισε στις παρατηρήσεις της ότι η διασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου επιβάλλει στο Δικαστήριο να προβεί στην ερμηνεία της Συμβάσεως. Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Το Δικαστήριο, βεβαίως, στηριζόμενο σε ανάλογα επιχειρήματα, αποφάνθηκε ότι είχε την αρμοδιότητα στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας του άρθρου 177 να ερμηνεύσει τη Σύμβαση ΓΣΔΕ — σύμβαση η οποία συνήφθη από τα κράτη μέλη με τρίτα κράτη πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη [36]. Εκτός από το ότι η απόφαση αυτή δέχθηκε επικρίσεις [37] — δικαιολογημένες κατά τη γνώμη μου — πρέπει να τονιστεί ότι η νομολογία αυτή δεν έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση. Όπως είναι ήδη γνωστό σχετικά με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη ΓΣΔΕ, η Κοινότητα *υποκατέστησε τα κράτη μέλη*. Δεν μπορεί να υποστηριχθεί το ίδιο και σχετικά με τη Σύμβαση για την οποία πρόκειται στην παρούσα υπόθεση. Βεβαίως, η MSL ορθώς επισήμανε ότι τόσο η Κοινότητα όσο και όλα τα κράτη μέλη υπέγραψαν τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης εμπορίας ναρκωτικών και ψυχοτροπικών ουσιών, της 19ης Δεκεμβρίου 1988 [38]. Στη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη αυτής της Συμβάσεως τα μέρη υπογραμμίζουν την ανάγκη ενισχύσεως των προβλεπομένων στη Σύμβαση του 1961 μέτρων και της συμπληρώσεώς τους. Συνεπώς, ορθώς η MSL και η Ιρλανδική Κυβέρνηση ισχυρίζονται ότι, προσχωρούσα το 1988 στη Σύμβαση, η Κοινότητα αποδέχθηκε τους σκοπούς και το σύστημα ελέγχου της Συμβάσεως του 1961. Ωστόσο, η εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση αυτή βαρύνει τα κράτη μέλη.

41. Η MSL υπαινίσσεται, επίσης, στις παρατηρήσεις της ότι η Σύμβαση αυτή πρέπει στο εξής να θεωρείται ως μέρος του κοινοτικού δικαίου και, επομένως, ως δυναμένη να αποτελέσει αντικείμενο ερμηνείας από το Δικαστήριο. Ωστόσο, ο εκπρόσωπός της μετρίασε κάπως την άποψη αυτή κατά την προφορική διαδικασία. Νομίζω ότι δεν χρειάζεται να εξεταστούν περαιτέρω τα επιχειρήματα αυτά. Βεβαίως, η Κοινότητα προσχώρησε στη Σύμβαση του 1988, αλλά όχι στην εξεταζόμενη εδώ στη Σύμβαση του 1961. Το γεγονός ότι η Κοινότητα εγκρίνει και υποστηρίζει τους σκοπούς της Συμβάσεως εκείνης δεν αποτελεί στοιχείο αρκετό ώστε να την καταστήσει αναπόσπαστο μέρος του κοινοτικού δικαίου και, συνεπώς, δεν παρέχει στο Δικαστήριο αρμοδιότητα να την ερμηνεύσει στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 177.

36 — Απόφαση της 16ης Μαρτίου 1983, 267/81, 268/81 και 269/81, SPI και SAMI (Συλλογή 1983, σ. 801, σκέψεις 14 έως 19).

37 — Βλ., για παράδειγμα, Hartley, T. C.: *The Foundations of European Community Law*, δεύτερη έκδοση, 1988, σ. 252 επ.

38 — Βλ. την απόφαση 90/611/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 1990, περί συνάψεως της Συμβάσεως αυτής (ΕΕ L 326, σ. 56).

42. Είναι, επίσης, αυτονόητο ότι δεν μπορεί να υποστηριχθεί η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να ερμηνεύσει τη Σύμβαση στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 177 με το επιχείρημα ότι το Δικαστήριο πρέπει στην προκειμένη περίπτωση να ερμηνεύσει το άρθρο 234 και, επομένως, μια διάταξη του κοινοτικού δικαίου. Βεβαίως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να προβεί σε μια *τέτοια* ερμηνεία· από την άποψη αυτή η ερμηνεία της Συμβάσεως αποτελεί απλώς προκαταρκτικό ζήτημα που το Δικαστήριο μπορεί να ερμηνεύσει. Βεβαίως, ο γενικός εισαγγελέας Capotorti έχει ήδη διατυπώσει ανάλογη άποψη [39]. Είχε όμως τότε θέσει το ζήτημα αν κοινοτικός κανονισμός μπορεί να παραβεί το άρθρο 234. Αν αυτό ήταν δυνατό, τότε πράγματι το Δικαστήριο έπρεπε να ερμηνεύσει τη διεθνή σύμβαση, καθόσον μόνον αυτό μπορούσε να διαπιστώσει την ακυρότητα της συγκεκριμένης κοινοτικής ρυθμίσεως. Ωστόσο, η παρούσα υπόθεση είναι διαφορετική [40].

Η εκ μέρους του εκπροσώπου της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου επίκληση της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Hurd [41] δεν εμποδίζει ένα τέτοιο συμπέρασμα. Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο για την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου η οποία παρέπεμπε σε ειδικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου.

43. Νομίζω, πάντως, ότι το Δικαστήριο θα μπορούσε να προβεί σε εκτίμηση της Συμβάσεως αυτής αν δεν υπήρχαν διαφωνίες ως προς το περιεχόμενό της. Αν όλοι οι διάδικοι και το αιτούν δικαστήριο συμφωνούσαν ως προς το περιεχόμενο των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση, το Δικαστήριο θα μπορούσε βεβαίως να ελέγξει αν η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου εμποδίζει την εκπλήρωση αυτών των υποχρεώσεων. Αυτός είναι ίσως ο λόγος που το Δικαστήριο προχώρησε το ίδιο στην εξέταση των διεθνών συμφωνιών στις οποίες αναφερόταν η προαναφερθείσα υπόθεση Henn και Darby.

Στην παρούσα υπόθεση δεν χωρεί, κατά τη γνώμη μου, αμφιβολία ότι η εκ μέρους των κρατών μελών εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση δεν μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση με το κοινοτικό δίκαιο. Θα εξετάσω το σημείο αυτό σε συμπληρωματικές μου προτάσεις. Πρέπει, πάντως, να επισημανθεί ότι οι διάδικοι στην παρούσα υπόθεση δεν συμφωνούν ως προς την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στη Σύμβαση. Η MSL υποστηρίζει ότι από το άρθρο 21, παράγραφος 1, προκύπτει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιτρέπουν εισαγωγές όταν οι ανάγκες μπορούν να καλυφθούν από την εγχώρια παραγωγή. Ανάλογη είναι η ερμηνεία που υποστηρίζει η Πορτογαλική Κυβέρνηση. Η Generics και οι Κυβερνήσεις της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου δεν συμφωνούν με την άποψη αυτή. Στη διάταξη παραπομπής το High Court δεν διευκρινίζει τη δική του άποψη ως προς την ερμηνεία της Συμβάσεως και, επομένως, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο συμφωνίας του με την υποστηριζόμενη από την Πορτογαλία και τη MSL άποψη. Κατόπιν αυτών, εμμένω στην άποψη ότι η ερμηνεία της Συμβάσεως στο πλαίσιο διαδικασίας εφαρμογής του άρθρου 177 απόκειται στα εθνικά δικαστήρια.

39 — Προτάσεις στην προαναφερθείσα υπόθεση Burgoa (υποσημείωση 18), σ. 2809, 2817.

40 — Αντιθέτως, τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων εκδόθηκε η απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 1981, 181/80, Arbelaiz-Emazabel (Συλλογή 1981, σ. 2961, σκέψη 11), παρέχουν το παράδειγμα περιστατικών αναλόγων προς το προαναφερθέν παράδειγμα.

41 — Απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986, 44/84 (Συλλογή 1986, σ. 29).

44. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο εξ αυτού κίνδυνος τυχόν μη ομοιόμορφης ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου δεν είναι σημαντικός. Οι φόβοι που εξέφρασε η MSL, ότι δηλαδή η εκ μέρους του Ηνωμένου Βασιλείου παροχή αδείας εισαγωγής θα μπορούσε να έχει σοβαρές συνέπειες γι' αυτήν, αν άλλα κράτη μέλη είχαν επίσης την πρόθεση να συνεχίσουν να περιορίζουν ή να απαγορεύουν τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη, είναι απολύτως εύλογοι. Πρέπει, ωστόσο, να τονιστεί ότι το Δικαστήριο, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 177, μολονότι δεν μπορεί να προβεί στην ερμηνεία συμβάσεων που συνήψαν τα κράτη μέλη με τρίτα κράτη, έχει ωστόσο την υποχρέωση να ερμηνεύει το κοινοτικό δίκαιο. Συνεπώς, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να ζητούν από το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177, να αποφαίνεται ως προς το αν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων, τις οποίες αυτά τα ίδια διαπίστωσαν ότι απορρέουν για ένα συγκεκριμένο κράτος μέλος από τη Σύμβαση, εμποδίζει την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου.

Εξάλλου, στην περίπτωση κρατών μελών που δεν εφαρμόζουν το κοινοτικό δίκαιο, χωρίς να τους παρέχει προς τούτο δυνατότητα το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, μπορεί να κινηθεί η διαδικασία παραβάσεως του άρθρου 169 ή του άρθρου 170. Στο πλαίσιο μιας *τέτοιας* διαδικασίας, το Δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει αν η συμπεριφορά του κράτους μέλους μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 234 και να αποφανθεί, ενδεχομένως, αν η ερμηνεία της συγκεκριμένης συμβάσεως από το οικείο κράτος μέλος είναι ορθή. Δεν νομίζω ότι τυχαίως αποφάνθηκε το Δικαστήριο στις προαναφερθείσες αποφάσεις Levy και Minne ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να ερμηνεύει διεθνείς συνθήκες «στο πλαίσιο μιας διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως».

45. Προτείνω, κατά συνέπεια, να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα 1 α του High Court: Τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης εφαρμόζονται στην περίπτωση της νομίμου εμπορίας ναρκωτικών κατά την έννοια της Ενιαίας Συμβάσεως περί ναρκωτικών του 1961. Ωστόσο, στην περίπτωση που η εφαρμογή αυτή εμποδίζει την εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει από την Ενιαία Σύμβαση, ακόμα και αν ληφθούν υπόψη οι δυνατότητες που παρέχει το άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ επιτρέπει στο κράτος μέλος αυτό, εφόσον προσχώρησε στην εν λόγω Σύμβαση πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη ΕΟΚ ή πριν από την προσχώρησή του στην Κοινότητα, να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω Σύμβαση.

46. Η απάντηση αυτή συνιστά παράλληλα επαρκή απάντηση στο ερώτημα 1 β. Όσον αφορά το ζήτημα των πρακτικών συνεπειών του συτήματος ελέγχου που προβλέπει η Σύμβαση, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν πρόκειται, κατά την άποψή μου, για μεγαλύτερη ή μικρότερη αποτελεσματικότητα των εν λόγω μέτρων: Το οικείο κράτος μέλος υποχρεούται να εφαρμόσει τα μέτρα ελέγχου που προβλέπει η Σύμβαση. Αν αδυνατεί να το πράξει, λόγω της εφαρμογής των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, οφείλει να μην εφαρμόσει τα άρθρα αυτά ως προς το ζήτημα αυτό. Αντιθέτως, αν δεν υπάρχει τέτοιο θέμα, τότε οι κοινοτικές διατάξεις εφαρμόζονται.

Το ίδιο ισχύει, κατά την άποψή μου, και για το άλλο ενδεχόμενο που θέτει το ερώτημα αυτό, κατά το οποίο η τήρηση της Συμβάσεως θα είχε στην πράξη ως αποτέλεσμα την επιβολή αυθαιρέτων ποσοστώσεων για τους ημεδαπούς εισαγωγείς και παραγωγούς. Το High Court θα έπρεπε να εξετάσει αν προκύπτει από τη Σύμβαση μια τέτοια υποχρέωση και αν η τήρηση της υποχρεώσεως αυτής κατέστη ανέφικτη λόγω της εφαρμογής των άρθρων 30 έως 36. *Μόνο* στην περίπτωση αυτή δεν εφαρμόζονται οι κοινοτικές διατάξεις.

Συμπληρωματικές προτάσεις επί του ερωτήματος 1

47. Αν, πάντως, το Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι μπορεί στην παρούσα υπόθεση να αποφανθεί το ίδιο ως προς το αν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση συμβιβάζεται με την εφαρμογή των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, θα έπρεπε, κατά τη γνώμη μου, να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθες σκέψεις που τις διατυπώνω υπό τη μορφή συμπληρωματικών προτάσεων.

48. Κατά τη Σύμβαση, η νόμιμη εμπορία ναρκωτικών υπόκειται σε αυστηρούς ελέγχους. Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να υποβάλλουν ετήσιες στατιστικές εκτιμήσεις ως προς την κατανάλωση ναρκωτικών (άρθρο 19 της Συμβάσεως). Η παραγόμενη και εισαγόμενη ποσότητα δεν πρέπει, όσον αφορά ένα συγκεκριμένο κράτος ή μια συγκεκριμένη επικράτεια, να υπερβαίνει την ποσότητα που καταναλώνεται ή εξάγεται (άρθρο 21). Η παραγωγή, εξαγωγή και εισαγωγή ναρκωτικών εξαρτάται, κάθε φορά από τη χορήγηση κρατικής αδείας (άρθρα 29 έως 31). Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 5, μπορούν να ληφθούν συμπληρωματικά μέτρα για ιδιαίτερα επικίνδυνες ουσίες, οι οποίες περιέχουν επίσης γενική απαγόρευση. Η MSL δεν έχει εντελώς άδικο όταν υποστηρίζει ότι η Σύμβαση καθιέρωσε «μια διευθυνόμενη οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο» (a planned economy on a world scale). Είναι σαφές ότι το σύστημα αυτό αντιβαίνει προς το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ — το οποίο αποσκοπεί στην άρση όλων των ποσοτικών περιορισμών κατά την εισαγωγή και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος στο ενδοκοινοτικό εμπόριο.

49. Ωστόσο, θα ήταν λάθος να ληφθεί υπόψη, στο πλαίσιο της παρούσας εξέτασης, μόνο το άρθρο 30. Η διάταξη αυτή δεν μπορεί να αποχωριστεί από το άρθρο 36, το οποίο επιτρέπει ορισμένες εξαιρέσεις από την απαγόρευση του άρθρου 30. Στην απόφαση επί της υποθέσεως Henn και Darby [42] το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη *τα προβλήματα στο σύνολό τους:* Όπως ήδη ανέφερα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε στην απόφασή του εκείνη ότι δεν υπήρχε καμία αντίφαση μεταξύ των επιδίκων διατάξεων της διεθνούς συμβάσεως και των διατάξεων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων «λαμβανομένης υπόψη της εξαιρέσεως που επιτρέπει το άρθρο 36, όσον αφορά ενδεχόμενες απαγορεύσεις εισαγωγής θεσπιζόμενες για λόγους δημοσίας ηθικής» [43]. Αν και στην παρούσα υπόθεση οι περιορισμοί της εισαγωγής ή οι απαγορεύσεις που προκύπτουν από τη Σύμβαση μπορούσαν επίσης να δικαιολογηθούν βάσει του άρθρου 36, δεν θα υπήρχε αντί-

42 — Όπ.π., υποσημείωση 23.

43 — Βλ. ανωτέρω, παράγραφο 36.

φαση μεταξύ της Συμβάσεως και των άρθρων 30 έως 36.

50. Δεν θεωρώ ως πειστικές τις μεθοδολογικές, ή μάλλον δογματικές, αντιρρήσεις που προβάλλει η MSL κατά της απόψεως αυτής. Είναι, βεβαίως, αληθές ότι πρέπει να δικαιολογηθούν οι παρεκκλίσεις από το άρθρο 36. Αυτό σημαίνει ότι, για να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν στο άρθρο αυτό τα μέτρα που λαμβάνονται προς επίτευξη των προεκτεθέντων σκοπών, πρέπει να είναι πρόσφορα και ανάλογα προς τον επιδιωκόμενο σκοπό [44]. Είναι επίσης αληθές ότι το άρθρο 36, που αποτελεί εξαιρετική διάταξη, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς [45]. Το επιχείρημα της MSL, κατά το οποίο τα δικαιώματα τρίτων χωρών δεν μπορούν να εξαρτώνται από λόγους όπως αυτοί του άρθρου 36, δεν θίγει την ουσία του προβλήματος. Το κρίσιμο στοιχείο είναι ότι το κράτος μέλος πρέπει να έχει τη δυνατότητα εκπληρώσεως των υποχρεώσεων που υπέχει από τη Σύμβαση. Το αν αυτό μπορεί να γίνει δυνάμει των εξουσιών που διαθέτει ή μέσω του άρθρου 36 δεν έχει καμία σημασία για τους ενδιαφερόμενους τρίτους.

51. Κατά το άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΟΚ οι απαγορεύσεις ή οι περιορισμοί εισαγωγών μπορούν, μεταξύ άλλων, να δικαιολογηθούν για λόγους προστασίας της υγείας. Εκτός από τη MSL, όσοι έλαβαν μέρος στην ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία υποστήριξαν ότι τα μέτρα των οποίων τη λήψη επιβάλλει η Σύμβαση μπορούν, επίσης, να στηριχθούν στο άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΟΚ. Συμφωνώ με την άποψη αυτή. Τα μέτρα ελέγχου της νόμιμης εμπορίας ναρκωτικών που προβλέπουν τα άρθρα 19, 21 και 29 έως 31 επαρκούν προφανώς για την αποτροπή των κινδύνων (ή την κατά το δυνατό μείωσή τους) που συνεπάγεται για τη δημόσια υγεία η κατάχρηση αυτών των ουσιών. Δεδομένης της επικινδυνότητας των προϊόντων αυτών, δεν νομίζω ότι υπάρχει άλλη δυνατότητα επιτεύξεως του ιδίου σκοπού με λιγότερο περιοριστικά μέσα.

52. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η Κοινότητα αποδέχθηκε τους σκοπούς της υπό εξέταση Συμβάσεως, τουλάχιστον όταν προσχώρησε στη Σύμβαση το 1988 [46]. Τόσο η Συνθήκη ΕΟΚ όσο και η Σύμβαση αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία της υγείας. Συνεπώς, θα ήταν παράδοξο μέτρα επιβαλλόμενα από τη Σύμβαση για την επίτευξη αυτού του σκοπού να είναι αντίθετα με τη Συνθήκη ΕΟΚ.

53. Εξάλλου, σύγκρουση θα μπορούσε να υπάρξει μόνο σε περίπτωση υπερβάσεως των ορίων του άρθρου 36. Κατά το άρθρο 36, δεύτερη φράση, οι περιορισμοί δεν δικαιολογούνται όταν συνιστούν «μέσο αυθαίρετης διάκρισης» ή «συγκεκαλυμμένου περιορισμού» στο μεταξύ κρατών μελών εμπόριο. Νομίζω ότι αυτό δεν συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση.

44 — Βλ. π.χ. απόφαση της 16ης Μαΐου 1989, 382/87, Buet και Educational Business Services (Συλλογή 1989, σ. 1235, σκέψεις 10 και 11).

45 — Απόφαση της 5ης Ιουνίου 1986, 103/84, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1986, σ. 1759, σκέψη 22).

46 — Βλ. ανωτέρω παράγραφο 40.

54. Όπως ορθώς υπογράμμισε, για παράδειγμα, η Βρετανική Κυβέρνηση, η Σύμβαση δεν επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη να απαγορεύσουν την εισαγωγή ναρκωτικών. Στα σχόλια που δημοσίευσαν τα Ηνωμένα Έθνη για τη Σύμβαση (στο εξής: σχόλια) [47] αναφέρεται, βεβαίως, ότι οι εισαγωγές ναρκωτικών (αλλά και το διεθνές εμπόριο καθεαυτό) πρέπει να θεωρούνται ως ιδιαιτέρως επικίνδυνες πράξεις που ενέχουν τον κίνδυνο εκτροπής προς το παράνομο εμπόριο [48]. Στη Σύμβαση όμως περιέχονται πολλές αναφορές στο διεθνές εμπόριο από τις οποίες προκύπτει ότι βασίζεται στην ιδέα ότι, καταρχήν, οι εισαγωγές αυτές είναι νόμιμες. Αρκεί σχετικώς να υπομνησθεί το άρθρο 21, παράγραφος 1, κατά το οποίο η συνολική ποσότητα της κάθε ναρκωτικής ουσίας «που θα παραχθεί και θα εισαχθεί» κατά τη διάρκεια ενός έτους δεν πρέπει να υπερβαίνει μια ορισμένη ποσότητα.

55. Η MSL και η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι από το προαναφερθέν άρθρο της Συμβάσεως προκύπτει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να απαγορεύουν τις εισαγωγές στην περίπτωση που η εθνική παραγωγή αρκεί για την κάλυψη των αναγκών τους. Κατά την άποψή μου μια τέτοια υποχρέωση δεν μπορεί να στηριχθεί στο άρθρο 36 της Συνθήκης, με αποτέλεσμα να αναφύεται σύγκρουση στο σημείο αυτό μεταξύ της Συμβάσεως και των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου. Ωστόσο, το ζήτημα αυτό έχει καθαρώς θεωρητικό χαρακτήρα καθόσον, κατά την άποψή μου, η Σύμβαση *δεν* επιβάλλει μια τέτοια υποχρέωση. Το άρθρο 21, παράγραφος 1, αναφέρεται τόσο στην εθνική παραγωγή όσο και στις εισαγωγές, χωρίς ωστόσο να επιβάλλει την προτίμηση της πρώτης. Ούτε από λόγους πρακτικούς [49] μπορεί να προκύψει υποχρέωση απαγορεύσεως των εισαγωγών, καθόσον τόσον η εγχώρια παραγωγή όσον και οι εισαγωγές προϋποθέτουν χορήγηση σχετικής αδείας. Η μόνη σχετική ένδειξη, καθόσον γνωρίζω, περιέχεται σε απόφαση του 1934 ληφθείσα από τη συμβουλευτική επιτροπή της Κοινωνίας των Εθνών [50], η οποία συνιστά στις παραγωγούς χώρες να μη χορηγούν νέες άδειες παραγωγής σε περίπτωση παραγωγικού δυναμικού επαρκούς για την κάλυψη των αναγκών της εσωτερικής τους αγοράς. Ωστόσο, στην υπό εξέταση Σύμβαση δεν περιλαμβάνεται καμία διάταξη αναλόγου περιεχομένου ούτε διάταξη επιβάλλουσα, στην περίπτωση αυτή, την απαγόρευση των εισαγωγών.

56. Κατά την άποψη της MSL, η χορήγηση αδείας εισαγωγής έχει ως συνέπεια ορισμένες ποσοστώσεις να χορηγούνται στους εγχώριους παραγωγούς και τους εισαγωγείς. Ωστόσο, μια τέτοια ρύθμιση επιβάλλουσα ποσοστώσεις δεν συμβιβάζεται με τα άρθρα 30 έως 36, ιδίως όταν συνεπάγεται αυθαίρετη χορήγηση ορισμένων ποσοστώσεων.

Πράγματι, θα ήταν πολύ δύσκολο αν όχι αδύνατο να τηρήσει ένα κράτος μέλος τα καθοριζόμενα στο άρθρο 21 όρια και να μην

47 — Ηνωμένα Έθνη (εκδότης), *Commentary of the Single Convention on Narcotic Durgs, 1961*, Νέα Υόρκη, 1973.

48 — Όπ.π., υποσημείωση 47, σχόλια στο άρθρο 1, παράγραφος 1, εδάφιο y, σημείο 2.

49 — Υπό την έννοια ότι, αν θεωρηθεί ως πραγματικό στοιχείο η εθνική παραγωγή, η επιτρεπόμενη ποσότητα εισαγωγών θα μπορούσε τουλάχιστον να ανέλθει στη διαφορά μεταξύ καταναλώσεως (περιλαμβανομένης της εξαγωγής) και της εθνικής παραγωγής. Εάν δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ παραγωγής και καταναλώσεως (λόγω υψηλής εγχώριας παραγωγής), καμία εισαγωγή δεν θα ήταν νόμιμη.

50 — Για την οποία γίνεται λόγος στα σχόλια, όπ.π., υποσημείωση 47, σχόλια στο άρθρο 29, παράγραφος 1, σημείο 10.

υπερβεί τις εκτιμήσεις του άρθρου 19, χωρίς να επιβάλει στους οικείους επιχειρηματίες ορισμένες ποσοστώσεις της συνολικής αναγκαίας ποσότητας. Στα σχόλια που προανέφερα συνιστάται, προς τούτο, στα συμβαλλόμενα μέρη να κατανέμουν τις ποσοστώσεις μεταξύ των διαφόρων «παραγωγών ή εισαγωγέων ή μεταξύ των μεν και των δε» [51]. Ωστόσο, νομίζω ότι και αυτή η μέθοδος θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 36 της Συνθήκης. Ορθώς η Ιρλανδική Κυβέρνηση επισήμανε ότι στην παρούσα υπόθεση η απαγόρευση των εισαγωγών έχει ως αποτέλεσμα την επιβολή του μονοπωλίου μιας επιχειρήσεως επί της βρετανικής αγοράς. Η κατάσταση αυτή συμβιβάζεται λιγότερο με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων από ό,τι η χορήγηση ποσοστώσεων σε εγχώριους παραγωγούς και σε εισαγωγείς.

Επίσης, μια τέτοια χορήγηση ποσοστώσεων δεν πρέπει — αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η MSL — να γίνεται κατά τρόπο αυθαίρετο (και κατά συνέπεια αντίθετο προς το άρθρο 36). Τίποτα δεν εμποδίζει τη χρησιμοποίηση, κατά την κατανομή των ποσοστώσεων, αντικειμενικών κριτηρίων που να λαμβάνουν υπόψη π.χ. την τιμή ή τη διασφάλιση του ομαλού εφοδιασμού της συγκεκριμένης επιχειρήσεως.

57. Εξάλλου, η χορήγηση αδείας εισαγωγής δεν επηρεάζει την αποτελεσματικότητα του συστήματος ελέγχου που προβλέπει η Σύμβαση. Αναφέρεται, βεβαίως, στα σχόλια ότι θα ήταν επιθυμητό, ή μάλλον θα ήταν σημαντικό, για τη διασφάλιση αποτελεσματικού ελέγχου να περιοριστεί στο αυστηρώς ελάχιστο όριο ο αριθμός των παραγωγών και των εμπόρων που επιδίδονται στο διεθνές εμπόριο ναρκωτικών (εισαγωγέων και εξαγωγέων) [52] κατόχων σχετικής αδείας. Ωστόσο, πρέπει σχετικώς να τονιστεί ότι τα σχόλια αυτά αποτελούν μέσο ερμηνείας της Συμβάσεως αλλά δεν μπορούν να θεμελιώσουν καμία υποχρέωση μη περιεχόμενη στην ίδια τη Σύμβαση. Η Σύμβαση, όμως, δεν επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση απαγορεύσεως των εισαγωγών. Το σχόλιο που μόλις παρέθεσα επιβεβαιώνει σιωπηρώς την άποψη αυτή. Δεδομένου ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η χορήγηση ατομικών αδειών εισαγωγής δεν παραβιάζει τις διατάξεις της Συμβάσεως, το επιχείρημα (που προέβαλα σχετικά με το ερώτημα 1 β) ότι θα ήταν ιδιαίτερα ενδεδειγμένο για τη διασφάλιση του ανεφοδιασμού να ανατεθεί το έργο αυτό σε έναν μόνο εγχώριο παραγωγό δεν εμποδίζει την εφαρμογή των άρθρων 30 έως 36 της Συνθήκης.

Δεν νομίζω ότι χρειάζεται να επιμείνω περισσότερο ως προς το αν η έγκριση εισαγωγών καθιστά δυσχερέστερη για τα συμβαλλόμενα μέρη την υποβολή ορθών εκτιμήσεων κατά το άρθρο 19. Αρκεί να αναφερθεί ότι η Σύμβαση δεν απαγορεύει τις εισαγωγές. Αν πράγματι οι εισαγωγές καθιστούν δυσχερέστερη την υποβολή εκτιμήσεων, αυτό σημαίνει ότι οι δυσχέρειες αυτές οφείλονται στην ίδια τη Σύμβαση.

51 — Όπ.π., υποσημείωση 47, γενικές παρατηρήσεις επί του άρθρου 21, σημείο 3.

52 — Όπ.π., υποσημείωση 47, γενικές παρατηρήσεις επί του άρθρου 21, σημείο 4· σχόλια στο άρθρο 31, παράγραφος 3, σημείο 4.

58. Η εκπλήρωση, επίσης, των υποχρεώσεων που προκύπτουν από το άρθρο 2, παράγραφος 5, της Συμβάσεως συμβιβάζεται με την εφαρμογή των κανόνων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Κατά τη διάταξη αυτή, τα συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνουν, όσον αφορά τις ναρκωτικές ουσίες του παραρτήματος IV της Συμβάσεως, όλα εκείνα τα μέτρα ελέγχου που κρίνουν «αναγκαία» (σημείο α') και μπορούν να απαγορεύουν πλήρως μια ναρκωτική ουσία όταν κρίνουν ότι αυτό συνιστά «το καταλληλότερο μέτρο» για την προστασία της δημόσιας υγείας (σημείο β'). Συνεπώς, τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη *δυνατότητα* να λάβουν μέτρα. *Υποχρέωση* έχουν μόνο στην περίπτωση που κρίνουν ότι τα μέτρα αυτά *επιβάλλονται*. Πρέπει σχετικώς να τονιστεί ότι τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να ερμηνεύουν τις διατάξεις αυτές «καλοπίστως» [53]. Βεβαίως, η Σύμβαση δεν επιβάλλει στα μέρη την υποχρέωση να λαμβάνουν μέτρα όταν δεν τα κρίνουν αναγκαία. Στην περίπτωση πάντως που κάποιο από τα συμβαλλόμενα μέρη καταλήξει στο συμπέρασμα ότι είναι «αναγκαία» ορισμένα μέτρα ελέγχου ή ότι η απαγόρευση ναρκωτικών συνιστά «το καταλληλότερο μέτρο» για την αντιμετώπιση των κινδύνων που συνεπάγονται τα ναρκωτικά τότε *οφείλει* να λάβει μέτρα. Η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται τόσο στο γράμμα όσο και στον σκοπό της Συμβάσεως.

59. Επειδή στην περίπτωση αυτή το κρίσιμο στοιχείο είναι η εκτίμηση στην οποία προβαίνουν τα συμβαλλόμενα μέρη, είναι φυσικό να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των κρατών μελών ως προς την εφαρμογή αυτής της διατάξεως. Η παρούσα υπόθεση υπογραμμίζει το πρόβλημα αυτό, καθόσον, κατά τις ενδείξεις που διαθέτουμε, η χρησιμοποίηση διαμορφίνης επιτρέπεται μόνο στο Ηνωμένο Βασίλειο και απαγορεύεται σε όλα τα άλλα κράτη μέλη.

Αυτές, όμως, οι διαφορές δεν πρέπει να εκπλήσσουν σε έναν τόσο ευαίσθητο τομέα όπως είναι το νόμιμο εμπόριο ναρκωτικών. Όπως ορθώς υπογράμμισαν πολλοί από αυτούς που έλαβαν μέρος στη διαδικασία, το εμπόριο ναρκωτικών δεν συνεπάγεται απλώς κινδύνους για την υγεία, αλλά μπορεί να βλάψει και άλλα αγαθά. Συνεπώς, οι περιορισμοί στο ενδοκοινοτικό εμπόριο ναρκωτικών μπορούν επίσης να δικαιολογηθούν για λόγους προστασίας της δημοσίας τάξεως και υγείας, τους οποίους επίσης αναγνωρίζει το άρθρο 36.

60. Όπως ορθώς παρατήρησε η Γαλλική Κυβέρνηση, οι διαφορές αυτές συμβιβάζονται με το κοινοτικό δίκαιο, εφόσον δεν υπάρχει ακόμα εναρμόνιση σε κοινοτικό επίπεδο των διατάξεων προστασίας στον εν λόγω τομέα. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι το κοινοτικό δίκαιο θέτει όρια στη λήψη εθνικών μέτρων. Τα όρια αυτά ορίζονται στο άρθρο 36, δεύτερη φράση. Θεωρώ ότι στις παρατηρήσεις της Πορτογαλικής και Γαλλικής Κυβερνήσεως το στοιχείο αυτό δεν λαμβάνεται επαρκώς υπόψη.

Υφίσταται, για παράδειγμα, συγκεκαλυμμένη διάκριση — μη καλυπτόμενη από το άρθρο 36 — στην περίπτωση που κράτος μέλος επιτρέπει την παραγωγή ή την εμπορία ναρκωτικών ουσιών του παραρτήματος

53 — Σχόλια, όπ.π., υποσημείωση 47, παρατηρήσεις επί του άρθρου 2, παράγραφος 5, σημείο 4. Πρόκειται για γενική αρχή ερμηνείας των διεθνών συμβάσεων (βλ. το άρθρο 31 της Συμβάσεως της Βιέννης περί του δικαίου των Συνθηκών), τη δεσμευτικότητα της οποίας αναγνώρισε το Δικαστήριο (βλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 1993, C-312/91, Metalsa, Συλλογή 1993, σ. I-3751, σκέψη 12).

IV της Συμβάσεως εκ μέρους ημεδαπών επιχειρηματιών, αλλά απαγορεύει γενικώς τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη. Το άρθρο 2, παράγραφος 5, της Συμβάσεως δεν επιβάλλει μια τέτοια στάση. Η διάταξη αυτή δεν επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη την υποχρέωση να ευνοούν τους ημεδαπούς παραγωγούς σε σχέση με τους εισαγωγείς. Πολύ λιγότερο υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να διατηρούν σε ισχύ εθνικά μονοπώλια. Η Ιρλανδική Κυβέρνηση διατύπωσε την άποψη αυτή κατά τρόπο ιδιαίτερα πειστικό, υπογραμμίζοντας ότι το άρθρο 2, παράγραφος 5, παρέχει τη δυνατότητα πλήρους απαγορεύσεως της παραγωγής, παρασκευής, εξαγωγής ή εισαγωγής, εμπορίας, κατοχής ή χρησιμοποιήσεως των εν λόγω ναρκωτικών ουσιών. Η επιβολή μιας τέτοιας απαγορεύσεως συμβιβάζεται με το άρθρο 36 της Συνθήκης. Ωστόσο, στην περίπτωση που ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δεν επιβάλλει γενική απαγόρευση αλλά ορισμένους μόνο περιορισμούς, η Σύμβαση δεν συνεπάγεται υποχρεωτικώς τη δυσμενέστερη μεταχείριση των εισαγωγέων σε σχέση με τους ημεδαπούς παραγωγούς.

Συνεπώς, ούτε ως προς το σημείο αυτό υπάρχει αντίφαση μεταξύ των διατάξεων της Συμβάσεως και των διατάξεων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

61. Η MSL υποστηρίζει ότι η άδεια εισαγωγής αντιβαίνει προς τις γενικές υποχρεώσεις που υπέχουν τα συμβαλλόμενα μέρη κατά το άρθρο 4 της Συμβάσεως, που συνίστανται στην εκτέλεση της Συμβάσεως και, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων αυτής, στον περιορισμό της παραγωγής, παρασκευής, εξαγωγής και εισαγωγής, εμπορίας, κατοχής, χρησιμοποιήσεως ναρκωτικών για ιατρικούς και επιστημονικούς σκοπούς. Η MSL δεν εξήγησε, ωστόσο, σε τι ακριβώς συνίσταται η παράβαση αυτή.

62. Το επιχείρημα ότι οι κανόνες της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων δεν μπορούν — τουλάχιστον όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο — να εφαρμοστούν, εφόσον τα κράτη μέλη δεν έχουν κοινοποιήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 42, παράγραφος 2, της Συμβάσεως δήλωση, νομίζω ότι είναι πολύ σοβαρότερο.

Είναι προφανές ότι σκοπός της διατάξεως αυτής είναι να παράσχει στα μέλη μιας τελωνειακής ενώσεως (όπως της Κοινότητας) ένα μέσο περιορισμού των μειονεκτημάτων και εμποδίων που προκύπτουν για το διεθνές εμπόριο από την εφαρμογή του συστήματος ελέγχου [54]. Δεδομένου ότι δεν έχει ακόμα κοινοποιηθεί μια τέτοια δήλωση όσον αφορά τα κράτη μέλη της Κοινότητας, τα εν λόγω κράτη δεν μπορούν να θεωρηθούν ως μια «επικράτεια» κατά την έννοια των άρθρων 19, 20, 21 και 31 και να επωφεληθούν από τις σχετικές διευκολύνσεις [55]. Αυτό π.χ. σημαίνει ότι η εισαγωγή ναρκωτικών από κράτος μέλος σε άλλο συνεπάγεται την έκδοση αδείας, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 31.

63. Ωστόσο, το ζήτημα που τίθεται στην παρούσα υπόθεση είναι διαφορετικό και συγκεκριμένα αφορά το συμβιβαστό των διατάξεων της Συμβάσεως με την εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, η απάντηση που

54 — Βλ. ανωτέρω, παράγραφος 33, και την επιστολή για την οποία γίνεται λόγος στην υποσημείωση 27.

55 — Όπως προκύπτει από τα σχόλια, ανεξάρτητα από το γράμμα του άρθρου 43, παράγραφος 2 («δύνανται»), είναι αναγκαία η κοινοποίηση της προβλεπομένης στο άρθρο αυτό δηλώσεως, ώστε να επέλθουν οι επιδιωκόμενες συνέπειες (όπ.π., υποσημείωση 47, σχόλια επί του άρθρου 1, παράγραφος 1, εδάφιο γ, σημείο 13).

πρέπει να δοθεί στο ερώτημα αυτό είναι καταφατική. Συνεπώς, δεν έχει σημασία το γεγονός ότι η κοινοποίηση της προβλεπομένης στο άρθρο 43, παράγραφος 2, δηλώσεως θα συνεπαγόταν και νέες διευκολύνσεις. Αν η Σύμβαση και η Συνθήκη είναι μεταξύ τους συμβατές, χωρίς να υποχρεούνται τα κράτη μέλη να κοινοποιούν τη δήλωσή τους, η παράλειψή της δεν τα απαλλάσσει από τις υποχρεώσεις που υπέχουν από τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης.

64. Αν το Δικαστήριο συμφωνήσει με τις σκέψεις που αναπτύσσω στις συμπληρωματικές αυτές προτάσεις θα πρέπει να δώσει, κατά την άποψή μου, τις ακόλουθες απαντήσεις στα ερωτήματα 1 α και 1 β: Τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης εφαρμόζονται επί του νομίμου εμπορίου ναρκωτικών, κατά την έννοια της Ενιαίας Συμβάσεως περί ναρκωτικών του 1961.

Επί του ερωτήματος 1 γ

65. Το ζήτημα που θέτει το High Court με το ερώτημα 1 γ είναι αν κράτος μέλος μπορεί να αρνείται τη χορήγηση αδείας εισαγωγής ναρκωτικών από άλλο κράτος μέλος στην περίπτωση που η εν λόγω εισαγωγή απειλεί τη βιωσιμότητα της μόνης επιχειρήσεως παρασκευής ναρκωτικών που διαθέτει άδεια λειτουργίας στο συγκεκριμένο κράτος μέλος και την ασφάλεια εφοδιασμού με ναρκωτικά της χώρας αυτής για σημαντικούς ιατρικούς σκοπούς. Το High Court αποβλέπει προφανώς με το ερώτημα αυτό να εκμαιεύσει ερμηνεία του άρθρου 36 και θέτει, κατά συνέπεια, το ζήτημα της εφαρμογής των άρθρων 30 έως 36. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να στηρίζεται στην ίδια αυτή βάση.

66. Το ερώτημα στηρίζεται στον ισχυρισμό που προέβαλαν οι προσφεύγουσες στην κύρια δίκη εταιρίες κατά τον οποίο η χορήγηση αδείας εισαγωγής θα απειλούσε τη βιωσιμότητα της βρετανικής επιχειρήσεως παρασκευής και, κατά συνέπεια, την ασφάλεια εφοδιασμού του Ηνωμένου Βασιλείου. Βεβαίως, ο ισχυρισμός αυτός δεν έχει ακόμα αποδειχθεί. Προκειμένου, όμως, να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα εκλαμβάνεται ως αληθής.

67. Τα υπόλοιπα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο υποβληθέν ερώτημα στερούνται σημασίας. Το γεγονός ότι άλλα κράτη μέλη, τα οποία παρασκευάζουν ναρκωτικές ουσίες, απαγορεύουν την εισαγωγή τους στερείται σημασίας για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Το γεγονός ότι τα κράτη μέλη δεν έχουν μέχρι στιγμής κοινοποιήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 43, παράγραφος 2, της Συμβάσεως δήλωση στερείται επίσης σημασίας για την ερμηνεία του άρθρου 36 της Συνθήκης [56].

68. Θεωρώ αναμφισβήτητο ότι η εξασφάλιση ανελλιπούς εφοδιασμού σε ναρκωτικά που χρειάζονται για ιατρικούς σκοπούς έχει ιδιαίτερη σημασία. Συνεπώς, τα κράτη μέλη δικαιούνται να λαμβάνουν υπόψη τους το στοιχείο αυτό όταν λαμβάνουν απόφαση χορηγήσεως αδείας εισαγωγής ναρκωτικών. Δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι το στοιχείο

56 — Βλ. ανωτέρω, παράγραφοι 62 έως 63.

αυτό παρέχει σε κράτος μέλος τη δυνατότητα, στο πλαίσιο του άρθρου 36, να ευνοεί μέχρις ενός ορισμένου σημείου την εθνική παραγωγή σε σχέση με τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη. Αυτό προκύπτει, κατά τη γνώμη μου, από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Campus Oil [57]. Το Δικαστήριο είχε τότε αποφανθεί ότι κράτος μέλος που εξαρτάται από την εισαγωγή πετρελαϊκών προϊόντων μπορεί να επιβάλει στους εισαγωγείς την υποχρέωση να καλύπτουν ένα ορισμένο ποσοστό των αναγκών τους από διυλιστήριο εγκατεστημένο εντός του εδάφους του, στην περίπτωση που η παραγωγή του εν λόγω διυλιστηρίου δεν θα μπορούσε, διαφορετικά, να διατεθεί στην οικεία αγορά σε τιμές ανταγωνιστικές [58]. Σε παρόμοιες περιπτώσεις δεν μπορεί να αποκλειστεί η εφαρμογή του άρθρου 36, επειδή το συγκεκριμένο μέτρο επιτρέπει παράλληλα την επιδίωξη στόχων οικονομικής φύσεως [59]. Συνεπώς, η αντίρρηση που προβάλλει σχετικώς η Generics είναι άνευ αντικειμένου.

69. Δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο κράτος μέλος να μπορεί, βάσει των ανωτέρω σκέψεων, να απαγορεύει σε ορισμένες περιπτώσεις την εισαγωγή ναρκωτικών. Ωστόσο, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ορθώς επισημαίνει ότι πρόκειται για εξαιρετικές περιπτώσεις. Πράγματι, το άρθρο 36 επιτρέπει περιορισμούς του εμπορίου μόνο στην περίπτωση που δεν υπάρχουν άλλες, λιγότερο περιοριστικές, λύσεις για την επίτευξη του επιδιωκομένου σκοπού. Συνεπώς, προκειμένου να δοθεί απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να επισημανθούν τα όρια αυτά. Είναι σχετικώς αυτονόητο ότι το άρθρο 36 *επιτρέπει* περιορισμούς της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, αλλά δεν *επιβάλλει* στα κράτη μέλη να προχωρούν σε τέτοιους περιορισμούς.

70. Συνεπώς, προτείνω να δοθεί στο ερώτημα 1 γ η ακόλουθη απάντηση: Το άρθρο 36 της Συνθήκης επιτρέπει, κατ' εξαίρεση, σε κράτος μέλος να ευνοεί την εθνική παραγωγή σε σχέση με τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη, αν αυτό είναι το μόνο μέσο για τη διασφάλιση του ομαλού εφοδιασμού του εν λόγω κράτους μέλους σε ναρκωτικά για σημαντικούς ιατρικούς σκοπούς.

Επί του ερωτήματος 2

71. Με το τελευταίο του ερώτημα το High Court θέτει το ζήτημα αν η αρχή που είναι αρμόδια για την αγορά αναλγητικών ουσιών, σημαντικών για ιατρικούς σκοπούς, μπορεί να λάβει υπόψη, κατά τη σύναψη συμβάσεων στο πλαίσιο μιας διαδικασίας συνάψεως συμβάσεων δημοσίων προμηθειών, τις ανάγκες του ομαλού και ανελλιπούς εφοδιασμού. Η διάταξη παραπομπής αναφέρει σχετικώς την οδηγία 77/62/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων προμηθειών [60], «όπως αυτή τροποποιήθηκε». Η οδηγία αυτή (η οποία τροποποιήθηκε επανειλημμένως) καταργήθηκε με το άρθρο 33 της οδηγίας 93/36/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδι-

57 — Απόφαση της 10ης Ιουλίου 1984, 72/83, Campus Oil (Συλλογή 1984, σ. 2727).

58 — Όπ.π., υποσημείωση 57, σκέψη 51.

59 — Βλ. π.χ. την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1987, 118/86, Nertsvoederfabriek Nederland (Συλλογή 1987, σ. 3883, σκέψη 15).

60 — ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 24.

κασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων προμηθειών [61]. οι διατάξεις της οδηγίας 93/36 αντικατέστησαν τις διατάξεις της καταργηθείσας οδηγίας. Η οδηγία αυτή εκδόθηκε μετά τη διάταξη του High Court περί παραπομπής. Συνεπώς, σε περίπτωση που θα έπρεπε να δοθεί απάντηση στο ερώτημα του High Court θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη η σύγχρονη κατάσταση της νομοθεσίας. Όπως, όμως, προανέφερα, το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να απαντήσει στο ερώτημα αυτό [62]. Κατωτέρω θα εξετάσω το ερώτημα αυτό μόνον επικουρικώς.

72. Εκτός από τη MSL και τη Γαλλική Κυβέρνηση όλοι οι υπόλοιποι από τους συμμετέχοντες στην παρούσα διαδικασία υποστηρίζουν ότι το κριτήριο του ασφαλούς και ανελλιπούς εφοδιασμού μπορεί να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της οδηγίας 77/62. Αντιθέτως, κατά τη MSL το κριτήριο αυτό δεν περιλαμβάνεται στα κριτήρια συνάψεως συμβάσεων κατά το άρθρο 25 της οδηγίας. Η διάταξη αυτη εφαρμόζεται σε όλες τις «ανοικτές» και «κλειστές» διαδικασίες κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας. Συνεπώς, πρέπει πρώτα να εξεταστεί αν οι διαδικασίες αυτές μπορούν να εφαρμοστούν στην παρούσα υπόθεση.

73. Η Πορτογαλική Κυβέρνηση διατυπώνει αμφιβολίες και επικαλείται το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 77/62 [63]. Κατά το άρθρο αυτό δεν χρειάζεται να χρησιμοποιηθούν οι διαδικασίες του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, «όταν, λόγω της τεχνικής ή καλλιτεχνικής ιδιαιτερότητάς τους ή για λόγους που αφορούν την προστασία δικαιωμάτων αποκλειστικότητας, τα προς προμήθεια προϊόντα μπορούν να κατασκευαστούν ή να παραδοθούν μόνον από ορισμένο προμηθευτή».

Αντιθέτως προς την άποψη που υποστήριξε η Πορτογαλική Κυβέρνηση, δεν χωρεί κατά τη γνώμη μου αμφιβολία ότι ο εφοδιασμός σε ναρκωτικά δεν εμπίπτει στην προαναφερθείσα διάταξη. Από τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υπόθεσης προκύπτει ότι η παραγωγή διαμορφίνης δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αποκλειστικού δικαιώματος.

74. Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 77/62, δεν απαιτείται η διενέργεια διαγωνισμού για την προμήθεια ναρκωτικών. Κατά το προαναφερθέν άρθρο, δεν απαιτείται εφαρμογή των διαδικασιών του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, «όταν οι προμήθειες χαρακτηρίζονται απόρρητες ή όταν η παράδοσή τους πρέπει να συνοδεύεται από ειδικό μέτρο ασφαλείας, σύμφωνα με τις εν ισχύι νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, ή όταν το απαιτεί η προστασία ουσιωδών συμφερόντων ασφαλείας του εν λόγω κράτους». Σε μεταγενέστερη τροποποίηση [64] της οδηγίας 77/62, η παράγραφος αυτή αντικα-

61 — ΕΕ L 199, σ. 1.

62 — Βλ. ανωτέρω, παράγραφο 24.

63 — Η διάταξη αυτή αντιστοιχεί στο άρθρο 6, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της οδηγίας 93/36.

64 — Βλ. την οδηγία 88/295/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1988 (ΕΕ L 127, σ. 1).

ταστάθηκε με το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο γ', κατά το οποίο η οδηγία δεν εφαρμόζεται σε τέτοιες περιπτώσεις [65].

Θεωρώ ότι δεν αποκλείεται η προμήθεια ναρκωτικών να εμπίπτει στην εν λόγω διάταξη. Επιβάλλεται, όμως, να είναι «ρητά περιορισμένες» [66] [67] οι περιπτώσεις κατά τις οποίες μπορεί να μην εφαρμόζεται η διαδικασία διαγωνισμού που προβλέπουν οι οδηγίες 77/62 ή 93/36. Επειδή, όμως, η προμήθεια ναρκωτικών πρέπει να συνοδεύεται με τη λήψη ειδικών μέτρων ασφαλείας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εμπίπτει στην εξαιρετική διάταξη. Στην περίπτωση αυτή, προφανώς, δεν θα ετίθετο το ζήτημα του ερωτήματος 2.

75. Αν, αντιθέτως, θεωρηθεί ότι η οδηγία εφαρμόζεται, τότε ανακύπτει το ερώτημα αν το κριτήριο του ασφαλούς και ανελλιπούς εφοδιασμού μπορεί να ληφθεί υπόψη, κατά το άρθρο 25 της οδηγίας 77/62. Όπως ορθώς υποστηρίζει η MSL, η οδηγία προβλέπει διαφορά μεταξύ των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής των επιχειρήσεων που μπορούν να ληφθούν υπόψη (άρθρα 21 έως 24) και των κριτηρίων αναθέσεως της συμβάσεως (άρθρο 25). Σε παρόμοια διάκριση προβαίνει ήδη το άρθρο 17, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/62.

76. Κατά το άρθρο 25, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/62 [68], τα κριτήρια που λαμβάνει υπόψη της η διεξάγουσα τον διαγωνισμό αρχή για την ανάθεση των συμβάσεων είναι είτε αποκλειστικώς η χαμηλότερη τιμή (στοιχείο α'), «είτε, όταν η σύμβαση ανατίθεται στον υποβάλλοντα την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, διάφορα κριτήρια που μεταβάλλονται ανάλογα με τη συγκεκριμένη σύμβαση, όπως για παράδειγμα, η τιμή, η ημερομηνία παράδοσης, το κόστος λειτουργίας, η αποδοτικότητα, η ποιότητα, τα αισθητικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά, τα τεχνικά πλεονεκτήματα, η εξυπηρέτηση μετά την πώληση και η τεχνική βοήθεια» (στοιχείο β').

Όπως έχει ήδη αποφανθεί το Δικαστήριο σχετικά με παρόμοια διάταξη της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1971, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 7), αυτό σημαίνει ότι τα θεμιτά κριτήρια πρέπει να περιορίζονται στον καθορισμό «της οικονομικά πλεονεκτικότερης προσφοράς» [69]. Η MSL συνάγει από τη νομολογία αυτή το συμπέρασμα ότι το κριτήριο του ασφαλούς και ανελλιπούς εφοδιασμού, που αποτελεί κριτήριο γενικής φύσεως, δεν μπορεί να εφαρμοστεί στο πλαίσιο του άρθρου 25, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 77/62.

77. Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Βεβαίως, θεωρώ μάλλον δύσκολο να υποστηριχθεί ότι το τελευταίο αυτό κριτήριο περιλαμβάνεται ήδη σε ένα από τα κριτήρια που ρητώς μνημονεύει το άρθρο 25, όπως υποστήριξαν τόσο η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου (κατά την οποία το κρι-

65 — Κατά την παρόμοια διάταξη του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 93/36, η οδηγία δεν εφαρμόζεται σε τέτοιες περιπτώσεις.

66 — Ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 77/62.

67 — Ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/36.

68 — Το ίδιο ισχύει και για το άρθρο 26, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/36.

69 — Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1988, 31/87, Beentjes (Συλλογή 1988, σ. 4635, σκέψη 19).

τήριο αυτό εντάσσεται στην «τεχνική αξία») όσο και η Ιρλανδική Κυβέρνηση (κατά την οποία το κριτήριο αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αναφερόμενο στην «προθεσμία παραδόσεως» ή στην «ποιότητα»). Εν πάση περιπτώσει, το κριτήριο αυτό συμβάλλει στον προσδιορισμό «της οικονομικώς πλεονεκτικότερης προσφοράς», δεδομένου ότι προσφορά που εμφανίζεται ιδιαίτερα ελκυστική από οικονομικής απόψεως αποδεικνύεται ότι στην πράξη δεν είναι, καθόσον δεν διασφαλίζεται ο μελλοντικός εφοδιασμός. Βεβαίως, πρόκειται για στοιχείο που λαμβάνει επίσης υπόψη τις μελλοντικές συνέπειες της αναθέσεως της συμβάσεως σε έναν από τους υποβαλόντες προσφορά. Ωστόσο, η αναφορά του προαναφερθέντος άρθρου σε κριτήρια όπως «κόστος λειτουργίας» και «εξυπηρέτηση μετά την πώληση» αποδεικνύει, κατά τη γνώμη μου, ότι ένας τέτοιος τρόπος αναλύσεως δεν αντιφάσκει προς την οδηγία. Την ίδια άποψη διατύπωσε η Επιτροπή.

Η Generics, καθώς και οι Κυβερνήσεις της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, ορθώς επισήμαναν, επίσης, το γεγονός ότι η απαρίθμηση του άρθρου 25, παράγραφος 1, στοιχείο β', δεν είναι περιοριστική, όπως άλλωστε προκύπτει από το γράμμα του εν λόγω άρθρου. Είναι βεβαίως αυτονόητο ότι ένα τέτοιο κριτήριο πρέπει να μνημονεύεται στην προκήρυξη του διαγωνισμού.

78. Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι το κριτήριο της ασφάλειας του εφοδιασμού αποτελεί θεμιτό λόγο που μπορεί να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του άρθρου 36. Ορθώς η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υπογράμμισε σχετικώς ότι δεν πρέπει να ερμηνεύεται μια οδηγία υπό την έννοια ότι απαγορεύει μέτρα τα οποία επιτρέπει το άρθρο 36. Η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλείται σχετικώς την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 77/62, κατά την οποία η οδηγία δεν εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 36.

Γ — Πρόταση

79. Συνεπώς, προτείνω να δοθούν στα ερωτήματα του High Court οι ακόλουθες απαντήσεις:

«1) Τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης εφαρμόζονται στην περίπτωση της νομίμου εμπορίας ναρκωτικών, κατά την έννοια της Ενιαίας Συμβάσεως περί ναρκωτικών του 1961. Ωστόσο, στην περίπτωση που η εφαρμογή αυτή εμποδίζει την εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει από την Ενιαία Σύμβαση, ακόμα και αν ληφθούν υπόψη οι δυνατότητες που παρέχει το άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, το άρθρο 234, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ επιτρέπει στο κράτος μέλος αυτό, εφόσον προσχώρησε στην εν λόγω Σύμβαση πριν τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη ΕΟΚ ή πριν από την προσχώρησή του στην Κοινότητα, να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω Σύμβαση.

2) Το άρθρο 36 της Συνθήκης επιτρέπει, κατ' εξαίρεση, σε κράτος μέλος να ευνοεί την εθνική παραγωγή σε σχέση με τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη, αν αυτό είναι το μόνο μέσο για τη διασφάλιση του ασφαλούς εφοδιασμού του εν λόγω κράτους μέλους σε ναρκωτικά για σημαντικούς ιατρικούς σκοπούς.»